

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/35, p. 323-347

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12629>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

SURİYELİ YAZAR ABDUSSELÂM EL-'UCEYLİ'NİN EL-HÂC İSİMLİ HİKÂYESİNİN TEMATİK YÖNDEN İNCELENMESİ

*Rahime KAYHAN**

ÖZET

Suriyeli yazar Dr. Abdusselâm el-'Uceylî'nin edebiyata olan ilgisi, ona bu alanda şöhret kazandırmıştır. Pek çok eser veren yazarın ünü, ülke sınırlarını aşmıştır. Bu çalışmada, yazarın "el-Hâc" isimli hikâyesi, karakter, seçilen mekân, dil ve üslup gibi çeşitli açılardan tetkik edilmiştir. Bu hikâyenin ele alınmasındaki amaç yazarın üslubunu tanımaktır. Yöntem olarak kısa hikâyeleri inceleme teknikleri kullanılmıştır. Dil ve üslup özellikleri incelenmiştir. Bu alanda çalışma yapmak isteyenler için örnek bir metin oluşturulması hedeflenmiştir. Hikâye tek bir hikâyeden ibaret değildir. Yazar, çok katmanlı bir anlatım üslubunu benimsemiştir. Çalışma iki bölümden oluşmuştur. Öncelikle hikâyenin kısa bir özeti verilmiş, ardından hikâye tematik yönden incelenmiştir. el-'Uceylî yaşadığı coğrafyayı çok sevmektedir. Zira yazar, vatanına ve milletine çok bağlıdır. Bu coğrafyaya duyduğu sevgiyi hayatının her alanına yansıtmıştır. 1948'de Filistin'de yaşanan direnişe katılmıştır. Savaş sırasındaki tecrübelerinden hikâyelerinde yararlanmışır. el-Hâc isimli hikâyesinin mekânı da aynı coğrafyadır.

Abdusselâm el-'Uceylî, hikâyesinde bir üniversite hocasının ve onunla yol arkadaşlığı yapan tüccarın hayatından bir bölüm sunmuştur. Böylece toplumun iki farklı kesimini bir hikâyede buluşturmuştur. Okuyucuya bu kesimleri tanıma imkânı sunmuştur. Hikâyenin alt katmanında ikinci bir hikâye daha vardır. Bu hikâyedeki Ekrem karakteri hikâyenin odak noktasını oluşturur. İkinci hikâyede geçen karakterlerin duygu ve davranışlarının çözümlemesi yapılmıştır. Yazar bu bölümde insan ruhunun derinliklerine iner. Karakterlerin ruh dünyasındaki karmaşayı yansıtmayı başarır. Diğer taraftan okuyucuya, yaşadığı topraklara bağlılık duygusu kazandırır.

Anahtar Kelimeler: el-'Uceylî, Petra, Ekrem, Leyla, Hac yolculuğu

* Öğretmen, El-mek: rbayoglukay@hotmail.com

**THE INVESTIGATION OF THE STORY CALLED AL-
PILGRIMAGE FOR THE SYRIAN WRITER NAMED
ABDUSSELÂM AL-'UCEYLÎ FOR THE SIDE OF SUBJECT**

ABSTRACT

The interest of Syrian writer Dr. Abdusselâm al-'Uceylî gave him the reputation of this branch in literature. In this study, the author's "al-Haq" story was examined. The study consisted of two parts. After a short summary of the story was given, it was thematically examined. The purpose of this story is to recognize the author's style. As a method, short story investigation techniques were used. Language and stylistic features are examined. It is aimed to create a sample text for those who want to work in this area. The story is not just a story. The author has adopted a multi-layered narrative style. al-'Uceyli loves the geography he lives in. This love of geography was reflected in every aspect of his life. He took place in resistance in Palestine 1948. He benefited from stories of experience during the war. The place of the al-Hajj story is also in the same geography.

Abdusselâm al-'Uceylî presented a chapter from the story of a university lecturer and the merchant who was traveling with him. Thus, two different sections of the society were paired up in a story. He provided a chance for people to recognize these segments. There is a second story at the bottom of the story. Dr. Akram character in this story is the focus of the story. The emotions and behaviors of the characters in the second story were analyzed. The writer goes down to the depths of the human spirit in this section. He succeeds reflecting the complexity of the character's spirit world. On the other hand, it gives the reader a feeling of devotion to the lands he lived

STRUCTURED ABSTRACT

The purpose of this story is to recognize the author's style. As a method, short story investigation techniques were used. Language and stylistic features are examined. It is aimed to create a sample text for those who want to work in this area. First a short introduction to the author's life was made. Because there is a traces of his life in your stories. Because his short stories has also included footage from their own life. Then a summary of the story is given. Literary text analysis techniques have been used and thus the story has been solved.

Our writer Abdusselâm al-'Uceyli is a writing which is the main occupational is medicine. He is known for his short stories among Arab writers. He is a person who is sensitive to his surroundings in all his life and who is well observed. He left his parliament in 1948 and joined the volunteer union that went to Palestine. He accepted the experiences he had in combat as data and reflected them in his stories. al-'Uceyli did not suffer from this war. However, the author was very impressed by the Palestinian affairs and Israel's livelihood to the people of this region, and he strongly reflected the traces of the war in their stories. The author, beside the Arab geography, was not silent, so much emphasis on

Turkish Studies

nationalism in his stories. He also blended the subjects he dealt with his literary personality and for this reason he made successful works.

In fact, the story is not just a story. The author has adopted a multi-layered narrative style. Sometimes the characters talk directly. She, like an observer, sometimes follows events and characters from the outside. He is not satisfied with only what appears in his stories. Rather, they focused on the events behind them. He traveled to the inner world of the characters in the story. The reader also takes his journey to his inner world. The reader feels as though his life has been told. In this story, the author gives a section of the life of a university teacher. He also gives some sections of the life of a popular man chosen for road friendship and successful in trade. He brought two different parts of society together in one story. He promotes the reader, their emotions and thoughts through the situations that occur in the layers of society.

al-'Uceyli begins his story with two intimate friends deciding on a pilgrimage journey. The author gave the story "al-Haq". This, however, is not a journey of known pilgrimage. On the contrary, it refers to a normal journey. The travels that the chief character has made in a region close to the pilgrimage route and their traces and impressions are reminded before. Movements between the people who were thirty-two years ago and those who lived during the narration keep the memory of the reader alive. al-'Uceyli changed the destination of the pilgrimage journey from the moment he entered Akram's memories. The reader has brought a face to face with Akram's spirit world. The memories of the previous journey, which forgotten the pilgrimage, are listed one behind the other. In the past, the chief character has made a trip to the same region as a tourist for a group of students. A young girl from a student who is in charge is connected emotionally as the journey progresses. He lost the girl that he fell in love with during her visiting to Petra. After that, the storms breaking in the spirit world of the hero are reflected in the reader through an atmosphere of increasing excitement in the story. After the moment of disappearing, the hero's life has continued on an extraordinary course. In this case, the node section extends as long as the last part of the story is included in questions that can't be found. It even dominates almost all the story. In the last episode, the decision about what could have happened to the young girl was left to the reader entirely. The author has not made it clear. However, if Akram had hoped for Layla's life, he would never be able to go back to the same region after a long time.

On both journeys, al-'Uceyli brings out two provincial women who look the same in Akram's face and look different. When Akram saw the woman whose eyes were green in his last journey, he was amazed. With this surprise, she asked the question "is that woman Leyla?" This astonishment has been alive through the master passages made between the memories of the first journey and the emotions of the present time. The Aqaba city was initially identified as a stopover place. But the same place has become a center around the events in the story. Thus, it is understood that the original story is not related to the pilgrimage journey, but it is understood that the noble story is the story of the memories of Akram's life.

Turkish Studies

With a final effort Akram leaves the reader in unanswered questions to find himself on the edge of a cliff while following the path that Layla is headed for. The author finished the story by giving some clues. Thus, the reader has given some clues about the solution section in his mind. Thus, the memories of Akram's friend, the memory of the lost man, the green eyes and the cliff scene were combined to make the reader feel the emotion of Layla's life.

Keywords: al-'Uceylî, Petra, Ekrem, Leyla, Pilgrimage journey

Abdusselâm El-'Uceylî'nin Yaşamı ve Edebi Kişiliği

Suriye'nin gerek siyasî gerekse edebî tarihinde önemli bir kilometre taşı olan Abdusselâm el-'Uceylî, kısa öykü alanında Suriye'nin önde gelen yazarlarından.

Abdusselâm el-'Uceylî, incelememize konu olan hikâyesinin de yer aldığı kitabında, kendisi hakkında verilen bilgilere göre, "Suriye'de Fırat'ın kuzeyinde olan Rakka kasabasında 1918 yılında doğmuştur. İlkokulu, doğduğu yer olan Rakka'da okumuştur. Lise eğitimine Halep'te devam etmiştir. 1945 yılında Suriye Üniversitesinden doktor olarak mezun olmuştur." (el-'Uceylî, 1997, s. 271).

Dursun Hazer, yazar hakkında yaptığı çalışmasında, hayatı hakkında şu bilgileri vermiştir. "el-'Uceylî, üniversiteden mezun olduktan sonra Rakka'ya geri dönerek açtığı muayenesinde doktorluk mesleğine başlamıştır... Uzun zaman bu mesleğine, edebiyatı da ekleyerek devam ettirmiştir... 1947'de yapılan Suriye Parlamentosu seçimlerinde Rakka'yı temsilen milletvekili seçilmiştir...1948'de Filistin'de yaşanan savaş nedeniyle, milletvekilliğini bırakarak, Suriye'den giden gönüllüler birliğine katılmıştır..." (Hazer, 2004, ss.16-17).

Tüm hayatı boyunca çevresine karşı duyarlılıkta iyi bir gözlemci olan el-'Uceylî, savaş sırasındaki tecrübelerinden birçok öyküsüne malzeme oluşturmuştur. Nizwa dergisinde İbrahim el-Cerâdî, el-'Uceylî hakkında şunları ifade etmiştir. " Bu savaşta İngilizler bölgeyi Yahudilere bırakmış, bir milyondan fazla Filistinli, göçmen durumuna düşmüştür. el-'Uceylî bu savaştan yara almamıştır. Ancak, Filistin meselesinden ve İsrail'in bu bölge insanına yaşattıklarından etkilenen yazarın öykülerinde bu savaşın izleri yoğun bir şekilde görülür. Arap coğrafyasında yaşanan bu zulme sessiz kalmayan yazarın hikâyelerinde milliyetçilik duygusu açıkça hissedilir."(el-Cerâdî, 2006).

"Abdusselâm el-'Uceylî, 1962-1963 yılları arasında Kültür Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Basın Yayın Bakanlığı görevlerini üstlenmiştir. 1963'ten sonra siyasetten ayrılmıştır. Yazar, tıp bilgisi ve sosyal faaliyetlere ek olarak, edebiyat alanındaki faaliyetleriyle de tanınmıştır. Süreli yayınlarda makaleler yazmış, çeşitli alanlarda ve edebiyat alanında otuz beş kitap kaleme almıştır. Bazıları İtalyanca ve Fransızcaya çevrilmiştir."(el-'Uceylî, s. 271).

Abdusselâm el-'Uceylî ile uzun zaman mektuplaşan Sa'd 'Âyed el-'Utaybî, 2000 yılında yazar için düzenlenen etkinlikte "2050 yılına kadar yaşamak ister miydiniz? Diye sorduğunda, el-'Uceylî beş rakamının yerini değiştirerek, 2005 yılını bile uzak gördüğünü ifade eder... Çünkü arkadaşlarının pek çoğu ve çocuklarından da ölenler olmuştur... Ömrünün son iki yılında sağlığı iyice bozulan yazar, 5 Nisan 2006'da vefat etmiştir. Doğduğu yer olan Rakka'da defnedilmiştir."(el-'Utaybî, kişisel görüşme, 2007).

Husâm el-Hatîb, yazarın vefatı sebebiyle görüşlerini ifade ettiği bir yazısında, onu "Çöl ve şehir arasında gidip gelen doktor –yazar" olarak nitelendirir. Yazısının devamında el-'Uceylî'ye "Bedevi, köy insanı, medeni, doktor, ulusalcı ve dünya adamı" sıfatlarını vermeyi uygun görür. Onun

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/35

ölümünü ise “Suriye, Filistin ve Arap dünyası için büyük kayıp olarak değerlendirir.” (el-Hatîb, 2006).

Mevlüt Kula, “Modern Suriye Hikâyesi” isimli makalesinde, el-'Uceylî hakkında şunları ifade etmiştir. “Geniş edebî ve kültürel birikimiyle hikâyede ele aldığı konuları gerçekçi bir tarzda işlemiştir. O, ilmî ve edebî birikimini, hayatı boyunca yaptığı uzun gezilerden elde ettiği bilgi ve deneyimlerini, hayatın ve insanın çok yönlü sorunlarını hikâyelerinde ortaya koyarken kullanmıştır.” (Kula, 2011,s.31).

Hüseyin Yazıcı, “Suriye'de Kısa Öykü” isimli makalesinde, el-'Uceylî için “Geleneksel Arap hikâyesini, Batı hikâyesinin tekniklerinden yararlanarak modern bir yapıya kavuşturmuştur... On dört tanesi hikâye koleksiyonu olmak üzere kırkı aşkın eseri vardır... Yazar eserleri ile Suriye öykücülüğünü önemli bir noktaya taşımıştır.” (Yazıcı, 2011,s.128) demektedir.

Hikâyenin Özeti

Hacı Süleyman komşusu ve arkadaşı Doktor Ekrem'e beraber hacca gitmeleri için bir teklifte bulunur. Onu ikna etmek için iki gerekçe sunar. İlki, yaşının ilerlemesi sebebiyle bir an önce hac vazifesini gerçekleştirmesi gerektiği, diğeri ise Akabe'de kurulan bir ticaret şirketine ortaklık teklifidir. Akabe ismini duyan Doktor Ekrem yolculuk için ikna olur.

Yolculuğa karadan, Hacı Süleyman'ın yeni satın aldığı Mercedes marka otomobil ile gitmeye karar verirler. Arabayı iki arkadaş dönüşümlü olarak kullanacaklardır.

Hacı Süleyman, lise eğitiminden sonra ticaret hayatına Şam'da başlamış, zaman içinde toptancılığa geçmiş ve yurtdışındaki bazı ticari müesseselerin temsilciliğini de yapmaktadır. Ticarete yatkın zekâsı ve dürüst davranışlarıyla iş hayatında önemli başarılar elde etmiş, hayatını bürosunda oturarak geçirdiği için sosyal yaşantısı, bedenini dolgun ve yuvarlak bir görünüme büründürmüştür.

Ekrem üniversite de fizik tahsili yapmıştır. Doktor unvanıyla Paris'ten ülkesine döndükten sonra öğretmen olarak üniversite de göreve başlamıştır. Daha sonra ani bir kararla üniversitedeki görevini bırakarak ticaret hayatına atılmıştır. Eğitim alanındaki iş arkadaşları, ticaretteki başarılarından dolayı onu parmakla gösterir olmuşlardır. Ticaret hayatında, üniversitedeki doktor lakabını kullanmamaktadır. Çünkü o, iş arkadaşlarında bu lakabın, bilgiyi kazanca tercih etme düşüncesi oluşturmasından endişe etmektedir. Teknolojinin kendisine sunduğu bilgisayar, telefon gibi imkânlarla yetinmemektedir. İşlerini bürosuna kapanarak yapmadığı için sürekli uluslararası yolculuklar yapmaktadır. Ticaret hayatında maddi kazançtan daha çok bilgi kazanmaya önem veren, ticari faaliyetlerinden edindiği bilgisiyle de kazancını artıran örnek bir şahsiyettir.

Hac yolculuğunun başladığı andan itibaren iki arkadaşın bindiği arabaya sessizlik hâkimdir. Hacı Süleyman, yolculuk boyunca arkadaşının sessizliğini garipser. Doktor Ekrem karşısına çıkan bir tabeladaki yazıyı göstererek; “Ceraş şehrini ziyaret etmek ister misin?” Diye sorar. Arkadaşının yolculukları esnasındaki suskunluğunun bitmesine sevinen Hacı Süleyman; “Yola devam edelim, eski eserlere hayran olmak senin tabiatında olanlar için uygun bir davranıştır. İstersen sen oraya gidebilirsin”(el-'Uceylî, 1997, s. 99) diyerek bundan hoşlanmadığını belirtir. Doktor Ekrem de defalarca orayı gezdiğini, şimdi Amman'a geç kalmamak için yola devam etmek istediğini söyler. Hacı Süleyman, Doktor Ekrem'in Amman'a gitmekte niçin bu kadar acele ettiğini merak eder. Ancak bu soruyu arkadaşına sormaya çekinir.

Amman'a vardıklarında Doktor Ekrem uzun zamandır bu bölgede yolculuk yapmadığı için otelin lobisinden bir harita satın alır. Onunla gidecekleri güzergâhı tespit ederken asıl maksadını da arkadaşına açıklar. Ertesi günkü yolculukta, Akabe şehrine giderken “Maan'a” varmadan önce “Şûbek” beldesine uğramak için Hacı Süleyman'dan izin ister. Buna şaşırın Hacı Süleyman, Akabe

yolundan uzaklaşmalarının sebebini sorar. Doktor Ekrem, Petra şehrini ziyaret etmek istediğini ilk kez ifade eder. Hacı Süleyman şaşkındır. Çünkü burası da “Ceraş” bölgesinin bir benzeridir. Bu bölgeyi ziyaret etme isteğinin sebebini sorunca Doktor Ekrem, orayı ilk ziyaret edişi olmadığını, orada kaybettiği bir şeyi arayacağını söyler. Daha önceki bir yolculuğunda, Petra’da aklı alan ve kalpleri parçalayan iki gün geçirdiğini de belirtir.

Yolculuk için gerekli birkaç şey satın alırlar. Yolculuk boyunca uzun bir süre sessizliğini koruyan Doktor Ekrem, Hacı Süleyman’ın sorularına esrarengiz cevaplar vererek Hacı Süleyman’ı iyice şaşırtır. Arkadaşının ısrarlı sorularına sonunda dayanamayan Ekrem, hikâyeyi başından anlatmaya karar verir.

Ekrem, otuz iki yıl önce üniversite hocalığı sırasında bir grup öğrencinin başkanı olarak Petra şehrini ziyaret ettiklerini söyleyerek hikâyesine başlar. Hacı Süleyman yol arkadaşının ses tonundaki hüznü hissedince, hikâyeyi kendiliğinden anlatması için onu sessizce dinler. Ekrem, yıllardır içinde biriktirdiği duyguların ağırlığından kurtulmak istercesine önce ağır ağır konuşmaya başlar. Ancak hikâyenin akışına kendisini kaptırınca hızlanarak konuşmasını devam ettirir. Arabayı kullanan Hacı Süleyman, bir taraftan dikkatini yola vermeye çalışırken, diğer taraftan da arkadaşının anlatımına ara vermemesi için onun yüzüne bakmamaya çalışır. Ekrem, yaşadıklarını sanki yeniden yaşıyormuş gibi bir duyguyla anlatınca Hacı Süleyman, o anları bizzat kendisi yaşıyormuş hissine kapılır.

Fizik dalında doktora diploması alan Ekrem, otuz iki yıl önce Paris’ten ülkesine yeni dönmüştür. Sayıları kırk civarında olan kızlı, erkekli bir öğrenci grubuna başkan tayin edilmiştir. Gezinin asıl amacı, Amman ve Akabe dışında bir yerde konaklamadan Petra şehrini ziyaret etmektir. Amman’a varmadan önce, Ceraş şehrindeki tarihi eserleri ziyaret etmeleri, gecikmelerine sebep olmuştur. Yolculuk işlerinin düzenlenmesinde Ekrem’e, içlerinde Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğrencisi Leylâ’nın da bulunduğu üç öğrenci yardım etmektedir. Bu gecikmeden dolayı yolculuk güzergâhının değiştirilmesine karar verirler.

Leylâ, Petra şehri ile ilgili çok şey okuyarak bu ziyarete hazırlanmıştır. Amman’da, mütevazı bir lokantada yenilen yemek sırasında Leylâ’nın, Petra şehri ile ilgili yaptığı konuşmaya Ekrem hayran kalır. Başlangıçta Petra’ya gitmek, planlarında yoktur. Ancak Ekrem, Leylâ’dan etkilenerek Petra’ya gitme kararı almıştır. Leylâ’nın amacı, arkadaşlarına, Arap dünyasındaki önemli tarihi eserlerden biri olan Petra şehrini gezdirerek onların “milliyetçilik”(el-‘Uceylî, s. 110) duygularına hitap etmektir.

Arabistan’ın kuzeyinden buraya gelen Nebatiler, stratejik konumu sebebiyle burayı konaklama yeri olarak seçerek, kalıntıları günümüze kadar ulaşan önemli bir medeniyet merkezi oluşturmuşlardır. Asırlar boyunca burada demokrasiyi şeklen ve ruhen uygulayarak barış içinde yaşamışlardır.

Leylâ’nın yemek sırasında Petra şehri ile ilgili yaptığı bu ve diğer açıklamalar herkesi, özellikle de Ekrem’i büyülemiştir. Doktor Ekrem, Hacı Süleyman’a önceki yolculuğu sırasında yemek masasındaki konuşmaları anlatırken, Leylâ’nın muhatabını ikna kabiliyetinden, konuşmasındaki akıcılığın ve araştırma yeteneğinden bahsetmesine rağmen kendisini de, başkalarını da etkileyen, yeşil gözlerinden ve fiziki güzelliğinden özellikle bahsetmez.

Leylâ, hem dış görünüşüyle hem de işleri yoluna koymadaki yeteneği ile Doktor Ekrem’i kendisine hayran bırakmıştır. Doktor Ekrem bunlardan arkadaşına bahsetmez. Çünkü o, bu bilgiyi kendine saklamak istemektedir. Hacı Süleyman ise arkadaşına bu olayı hatırlattığı için ondan özür diler. Ancak üzerinden otuz iki yıl geçmesine rağmen hala bu kadar üzülmesine de bir anlam veremediğini belirtir. Yoksa Ekrem yaşadığı şeylere inandırmak için mi onu buraya getirmiştir? Doktor Ekrem, bu soruya sahte bir kahkaha ile cevap verirken, üzüntüsü yüzünden dökülmektedir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/35

Arabayı Hacı Süleyman kullanırken, Ekrem de kendi sessizliğine çekilmiştir. Petra şehrinin girişine kadarki yolda ilerlerken, Ekrem sanki otuz iki yıl öncesini tekrar yaşıyor gibidir. Çünkü şu an geçtikleri yollarda fazla bir değişiklik olmamıştır. Her şey otuz iki yıl önceki görünüşünü aynen korumuş gibidir. Ekrem hatıralarına o kadar çok dalmıştır ki etrafındaki manzara, ona geçmişini yeniden yaşıyormuş hissini vermektedir.

Hikâyede Ekrem ve öğrenciler öğle vakti Petra'ya varırlar. İlk önce müdürü ararlar. Evinden gelen müdüre bir an önce Petra'yı gezmek istediklerini belirtirler. Kumlarla kaplı açık alanda otobüs durur ve öğrenciler otobüsten inerler. Leylâ onların önüne geçerek Petra Şehri hakkında bildiklerini anlatmaya başlar. Öğrenciler, orada kendilerinin binmesi için hazırlanan atları görürler. Petra'nın bir bölümünü bu atlara binerek gezmek mümkündür. Grubun bir kısmı yürümeyi tercih ederler. Böylece bir kısmı atlara binerek, bir kısmı yürüyerek gezintilerine başlarlar.

Hacı Süleyman'ın yanında oturan Ekrem, hikâyeden hatırına gelen şeyleri sanki biraz daha fazla zihninde tutmak ister gibi gözlerini kapatır. Zihnini peş peşe dolduran resimlerden biri onu çok fazla etkiler. Bu resim, güzelliği, bilgi ve araştırma kabiliyetiyle hepsinden üstün olan Leylâ'nın resmidir. Doktor Ekrem, taşıdığı dekan sıfatına rağmen diğer bütün öğrenciler gibi gönüllü olarak Leylâ'ya uymaktadır. Leylâ, Vadi's-Siğ boyunca zaman zaman durarak açıklamalar yaparken, her durduğu yerde arkadaşları etrafında halka oluşturarak onu dinlemektedirler. Ekrem bunları düşünürken bulunduğu anı ve gittiği yeri unutmamıştır. Arkadaşının sesiyle kendine gelir.

Hacı Süleyman, öğrencilerle tatilde deniz kenarlarında veya yeşillikler içindeki yerlerde gezmek eğlenceli iken, o sağır taşları niçin ziyaret ettiklerini sorunca Ekrem, arkadaşının bu değerlendirmesine kızmakla beraber onun yetiştiği hayat şartları ile dünya görüşünün böyle düşünmesine sebep olduğunu da düşünmektedir. Biraz sessizlikten sonra Ekrem, yoldaki ani değişikliklere arkadaşının dikkatini çekerken, buldukları ortamdaki kopmamaya çalışır. Hatıralar, birbirini kovalarcasına zihnini kaplarken gittikleri yolda peş peşe gelen virajlar konusunda arkadaşını uyarmayı da ihmal etmez.

Ekrem, tırmanılan merdivenlerden sonra bir mola isteyen öğrencilere ed-Deyr'e tırmanmanın şimdiye kadar tırmandıkları yoldan daha zor olacağını söyler. Leylâ'nın yolculuk hakkındaki söylediklerine de gönderme yaparak öğrencilere tırmanmaya ara vermenin uygun olmayacağını hatırlatır. Öğrencilerden bazıları izin isteyince, onlar gidip dönünceye kadar isteyen yolun kenarındaki ağacın altında kalabileceğini söyler. Bir kısmı dinlenmeyi tercih eder. Tırmananların sayısı otuz civarındadır. Ekrem kendi kendine keşke tırmananların sayısı azalsa da bu esnada Leylâ ile baş başa kalabilsek diye içinden geçirir. Fakat bu mümkün olmaz. Ekrem, kendileriyle beraber tırmananlara razı olmak zorunda kalır. Leylâ ve Ekrem ikisi beraber grubun önüne geçerek tırmanmaya başlarlar. Yolun daraldığı ve tehlikenin arttığı yerlerde Ekrem yardım etmek bahanesi ile Leylâ'ya yönelir. Onun elini tuttuğunda ve ona yaklaştığı anlarda yaşadığı hisler onun ruh dünyasında derin izler bırakmaktadır.

Hacı Süleyman'ın kullandığı araba, Petra'ya varmadan önceki konaklayacakları otelin önünde durur. Ekrem burada biraz dinlenip sonra yürüyerek veya ata binerek Petra'ya gidebileceklerini teklif eder. Hacı Süleyman bunu kabul etmeyerek onu otelde bekleyeceğini söyler. Bir at arabası kiralamayı teklif eden Ekrem, arkadaşına bunu kabul ettirir. O esnada Hacı Süleyman'dan beklenmedik bir şekilde Leylâ'nın ismini duyması, Ekrem'in içinde derin bir acı hissetmesine sebep olur. At arabası Petra'ya doğru ilerlerken, Ekrem hatıralarına geri döner.

Tırmanışın uzamasından rahatsız olan Ekrem, öğrencilerin öne geçmesini kendisinin ve Leylâ'nın arkada kalmasını teklif eder. Leylâ arkadaşlarına yolu tarif ederken Vadi el-Harârib'e geldiklerinde, oraya kimsenin inmemesi için sıkıca tembihte bulunur. Fakat Leylâ'nın kendisi, bu söylediklerinin aksine davranarak oraya inmek istediğini, on dakikalığına onları bırakacağını söyler.

Turkish Studies

Ekrem itiraz etse de Leylâ onu dinlemez. Öne geçerek tırmanmaya başlar. Ekrem çaresiz onu takip eder. Daralan ve gittikçe tehlikeli olmaya başlayan yolda zaman zaman birbirlerine yaklaşmaları kaçınılmazdır. Yolun bazı yerlerinde tehlikeler artınca Ekrem'in Leylâ'yı tutması gerekir. O anlarda Ekrem ona duygusal olarak bağlandığını da hisseder. Bir ara Leylâ Ekrem'den kurtulur, “gidiş-dört, dönüş-altı dakika, on dakika sonra görüşürüz, hoşça kal” diyerek gözden kaybolur. Ekrem, Leylâ uzaktan ona el sallarken ve yeşil gözleri ile ona bakarken, orada kalakalmıştır. Arkasından uzun süre beklemiş, o arada az önce hissettiklerinin etkisiyle kendinden geçmiştir. Zihninde Leylâ'ya yakınlaştığı o anları tekrar yaşamış, hatta Leylâ geri döndüğünde onunla bir ömür geçirmeyi bile hayal etmiştir.

Günün bu saatinde Petra'yı gezen ziyaretçiler yavaş yavaş buldukları yerlerden ayrılarak, şehrin merkezine gitmeye hazırlanmaktadır. Ekrem'in sorumlu olduğu öğrenciler de dağların arasındaki virajlarda gözden kaybolmuşlardır. Ekrem korku ile karışık garip bir ürperti hisseder. Bu ürpertinin sebebi acaba içinde bulunduğu ortamı kaplayan sakinlik mi? Yoksa Leylâ'nın ondan uzaklaşması mı? Bunu anlayamamıştır. Patikada ilerlerken, sanki bir rüyadan uyanmış gibi gözlerini ovuşturmaktadır.

O, karışık duygular içinde ilerlerken ansızın karşısında yere çömelmiş oturan bir bedevi kadın görüntüsü belirir. İlk önce hayal gördüğünü zanneder. Dikkatli bakınca Petra'da benzerlerini her yerde gördüğünü, onunda mağaralarda yaşayanlardan biri olduğunu anlar. Bedevi kadın yere oturmuş, önüne eski bir örtü açmış, onun üzerine eski paralar, kırık çömlek parçaları, renk renk boncuklardan oluşmuş kolyeler dizmiş, bunları satmaya çalışmaktadır. Orta yaşlarda olduğunu tahmin ettiği bedevi kadının bedeni çökmüş, yüzü güneşten esmerleşmiş, yüzüne bakıldığında iri siyah gözleri hemen dikkat çekmektedir. Ekrem ilk şaşkınlığı geçince ona “Teyze, burası Vadi el-Harârib mi?” diye sorar. Bedevi kadın:

-Oranın ismini sen de biliyorsun. Oraya inmek istersen asla yalnız inme! Der.

Ekrem göğsünden kalbini soğuk bir elin sıkıldığını hisseder.

-Oraya niçin inmeyeyim? Vadi el-Harârib'de ne var? Diye sorar.

Kadın bu soruya aldırış etmez. Önüne dizmiş olduğu şeyleri satmaya çalışır. Yanındaki kumla dolu bir kutuya uzun siyah tırnakları ile bir şeyler çizip Ekrem'e; “Gel de kumdaki kaderini oku. Mızrak kadar boyun var. Seni isteyen, senin de onu istediğin kızın boyu da mızrak kadar”(el-'Uceylî, s. 134) diyerek, kumun üzerine bir şeyler çizmeye devam eder. Ekrem kalbinin üzerindeki soğukluğu tekrar hisseder ve koşarak oradan uzaklaşır.

Ekrem, hikâyenin buraya kadar olan kısmını anlattıktan sonra yine sessizliğe gömülür. Ekrem'e hikâyenin gerisini anlatması için baskı yapan Hacı Süleyman, aslında sadece hikâyenin görünen yönünü dinlemektedir. Çünkü Ekrem, hikâyeyi anlatırken içinden geçen duygulardan bahsetmekten kaçınmaktadır.

Kafile başkanlığının verdiği sorumluluk duygusu ile kızı kaybetmiş olmanın ağırlığı, senelerce kalbini parçalayan bir acı ve bir yük olarak Ekrem'in omuzlarında kalmıştır. Ekrem kız hakkında her şeyden bahsetmediğini sonunda itiraf eder. Kızın kendisini etkileyen dış görünüşünü ve daha birçok özelliğini ilk kez anlatır. Devamında da onu kaybettikten sonra hayatındaki değişikliklerden bahseder. Onu kaybetme aptallığından sonra (kendisi böyle niteler) üniversite ortamındaki hayatına uyum sağlayamamış, üniversitedeki işini bırakmış, bir yıl süreyle ne yapacağını bilemez bir şekilde yaşamış, sonunda kardeşi ile birlikte ticaret hayatına başlamış, kardeşi vefat edince de bu işi kendisi yalnız yapmaya devam etmiştir.

Konuşmaya ara veren Ekrem'in susmasına bu sefer izin vermeyen Hacı Süleyman "Leyla'dan bir iz bulamadınız mı? Onu biri mi kaçırdı? O anda aşağıda ne olduğu hakkında sizi kimse bilgilendirmedim mi?" şeklindeki soruları ile onu tekrar konuya çekmeyi başarır. Ekrem o gece olanları anlattığı konuşmasına tekrar geri döner.

"Orada geçirdiğimiz günler içinde bu soru, çözülemeyen bir bilmece halini aldı. Aslında o bize on dakika sonra yetişme sözü vermişti. O sırada karşılaştığım bedevi kadının sözleri beni endişeye sevk etti. Leylâ ile ayrıldığımız noktaya geri döndüm. Dakikalarca bekledim. Geri dönmedi. Kayboldu mu? Düşüp bir tarafını mı kırdı? Onu aramaya karar verdiğimde dağınık halde olan öğrenciler dikkatimi çekti. Ellerimi ağzımın çevresine koyup, Leylâ'nın ismini etrafa defalarca haykırdım."(el-'Uceylî, s. 139) Demiştir.

Hacı Süleyman, Ekrem'in konuşmasına ara vermesine bu sefer müdahale etmemiştir. Ekrem, daldığı sessizlikten yavaş yavaş uzaklaşarak konuşmaya tekrar başlar.

Arkalarından onları aramak için gelen üç öğrenciden birini, arkadaşlarını toparlaması için görevlendirmiş, ikinci öğrenciyi emniyet güçlerinden yardım istemesi için kavşakta bırakmıştır. Kendisi de üçüncü öğrenciyle, Leylâ'yı en son gördüğü yere gitmiş, gece boyu Leylâ'yı aramışlardır. Ama ne yazık ki ondan bir iz bulamamışlardır. Güneş battıktan sonra kendilerine katılan güvenlik güçleri, öğrencileri diğer arkadaşlarının yanına dönmeye ikna etmiş, aramaya onlar devam etmişler, onlarda Leylâ'nın izine rastlayamamışlardır. Hacı Süleyman kendi kendine konuşuyormuşçasına ve sanki Leylâ karşıdaymış gibi onu suçlarken, aklından geçenleri Ekrem'in duyabileceği kadar kısık bir sesle seslendirmektedir.

"Ey Miskin! Karanlık bir gecede orada ne arıyordun? Korkunç kayaların arasında onun başına ne gelmiş olabilir?(el-'Uceylî, s. 142).

Ekrem bu sorunun cevabını kendisinin de yıllardır aradığını söyler. Gece yarısından sonra aramaya ara veren güvenlik güçleri onları Medresetü'l-Emiriye'ye getirmiştir. Sabaha kadar kimse uyumamış, huzursuzluk içinde beklemişlerdir. Ertesi gün tekrar Leylâ'nın kaybolduğu yere gidilmiş ama ondan hiçbir iz rastlamamışlardır.

Ekrem hikâyenin geriye kalan kısmını da Hacı Süleyman'a böylece anlatmıştır. Buldukları lokantanın ön penceresinden bir müddet Petra'nın o heybetli dağlarını seyreden Ekrem arkadaşının yanına geldiğinde, sanki yüzü biraz aydınlanmış. Arkadaşına acıktığını, yemek yiyebileceğini söyler. Arkadaşı da acıktığını, fakat anlattıklarının onun iştahını kapattığını söyler. O zaman Ekrem hatırasında kalan son yerleri ziyaret etmek için arkadaşından yarım saat izin ister. Hacı Süleyman, o an aklına gelen bir hikâyeyi arkadaşıyla paylaşır. Hikâyede, yükseklerden düşen bir adam hafızasını kaybetmiş, geçmişini unutmuştur. Yıllar sonra memleketinden biri ile karşılaşır ama onu tanımaz. Bulduğu memlekette yeni bir isimle hayatına devam etmektedir. Hacı Süleyman'a göre, hikâyedeki kahramanın başına gelenler, belki Leylâ'nın da başına gelmiş olabilir. Çünkü o gece Leylâ'nın ne kanına ne de elbisesinden bir parçaya rastlanılmamıştır. O zaman geriye konuşulan son ihtimal kalmaktadır. Hacı Süleyman; "Git ve ziyaretini yerine getir" (el-'Uceylî, s. 145) diyerek onu Petra'nın heybetli vadilerine gönderir.

Ekrem Leylâ'yı kaybettiği yollardan aceleyle geçer. Tıpkı randevusunu kaçırmaktan korkan biri gibi telaşlıdır. Leylâ'yı kendisine son kez el sallarken gördüğü o kavşağa gelince, gözlerini kapatarak Leylâ'yı hayalinde canlandırır. O anları tekrar yaşıyor gibidir. Kalbinde ani bir acı hisseder. Bu yaşadıkları rüya mıdır? Yoksa mazi geri mi dönmüştür? Sanki her şey o anda yaşadığı şeylerle aynı gibidir. Ekrem'in başı döner. Ayakları kendisini taşıyamıyor gibidir. Bu patikanın yan tarafında küçük bir boşlukta otuz iki yıl önce olduğu gibi yere çömelmiş oturan orta yaşlı bedevi bir kadın görür. Şaşkınlığı bir kat daha artmıştır. Önceden de aynı yerde, aynı bedevi kadınla karşılaşmıştır.

“Bu kadın, o kadın olamaz.” diye düşünür. Otuz iki yıl önce onu gördüğü düşününce, onun daha yaşlı olması gerektiğine karar verir. Bu olsa olsa onun kızı olabilir, diye düşünür. Çünkü o kadına oldukça benzemektedir. Önüne yaydığı örtüde gene aynı şeyleri satmaya çalışmaktadır. Yanındaki kum falı kutusu da aynıdır. Ekrem, gördüğünün rüya olup olmadığını anlamak için kadına yönelerek, onu iyice incelemeye başlar. Evet, her şey tıpkı otuz iki yıl öncesinde olduğu gibidir. Birden kadının gözlerinin rengi dikkatini çeker. İki iri yeşil göz, bu belde halkının gözleri siyahtır. Bu iki iri yeşil göz. Ekrem'in baş dönmesi devam ederken, sanki ayakları, altında erimiş gibidir. Neredeyse yere çökmek üzereyken kadının sesi ile kendine gelir. Kadın, örtünün üzerindikilerden satın almasını istemektedir. Ekrem bilincini kaybetmiş gibidir. Biraz kendine gelince bedevi kadına:

“Teyze, burası Vadi el-Harârib mi?” diye sorar.

Otuz iki yıl önceki kadından işittiği şeylerin aynısını tekrar işitir. “Oraya yalnız gitme.” (el-‘Uceylî, s. 149) Ekrem başının ağrısından, kulaklarının uğultusundan kesin karar vermekte zorlanır. Bu yeni bir olay mıdır? Yoksa hatıralarının geri dönmesi midir? Ekrem, kadına arkasını dönerek, sanki bir tuzaktan kaçıyormuşçasına, hızlıca koşmaya başlar. Leylâ'yı kaybettiği o yere geldiğinde, ayağının altındaki toprak parçası kayar, sırtını bir kayalığa çarpar ve bilincini kaybeder. Kendine geldiğinde bir kayanın dibinde oturmuş bir haldedir. Ayakları Vadi el-Harârib'e giden yolun sağında açılan dipsiz bir kuyunun kenarında durmaktadır.

Hacı Süleyman, uzaktan gelen Ekrem'in toz toprak içindeki haline bir anlam veremez. Arkadaşının sağ salim dönüşünden dolayı Allah'a şükrettikten sonra onu kaybetme korkusunu açıkça dile getirir. Yırtık elbiselerini, kanayan elini işaret ederek akşam yemeğini ısmarladığını, ellerini yıkayıp üzerini değiştirip yemeğe gelmesini söyler. Ekrem üzerini değiştirdikten sonra yemek için arkadaşına eşlik eder. Fakat arkadaşının sorduğu sorulara cevap vermeyerek yemek sırasında da öncelerdeki suskunluğuna devam eder.

Hacı Süleyman, arkadaşının artan kederini gördüğünden, ona gittiği yerde neler yaşadığını ve neler gördüğünü sormak istemez. Çünkü bu ziyaretin onun üzüntüsünü daha da artırdığını görmektedir. Onun merak ettiği şey ise bundan sonrasında Ekrem'in Akabe'ye gidip gitmeyeceğidir.

Ekrem bir müddet sessiz kaldıktan sonra arkadaşına olumlu cevap verir.

- Tabi ki istiyorum. Niçin hayır diyeyim?

Hacı Süleyman rahatlamıştır. Ekrem'den arabayı onun kullanmasını ister.

Hacı Süleyman, Ekrem'e gezi öncesi bu gezinin ona kalp huzuru vereceğini söylemiştir. Fakat şu an Ekrem öyle bir huzur hissetmediğini belirterek, belki de hac yolculuğunun ona bu huzuru sağlayabileceğini söyler.

Hacı Süleyman, Ekrem'in bu son söylediklerinden etkilenmesine rağmen üzüntüsünü belli etmemeye çalışır. Geçmiş hatırlatacak şeylerin peşini bırakmasını ister.

Ekrem, arkadaşına hak veriyordur vermesine, ancak bu gün arkadaşının anlattığı hafızasını kaybeden adamın hikâyesi onun aklını kurcalamaktadır. Hacı Süleyman ona şüphe fısıldadığı için pişmandır.

Kendini bir girdabın içinde hisseden Ekrem; “Bugün Vadi el-Harârib'de benim gördüğüm şeyleri sen de görseydin bana hak verirdin.” der.

Hacı Süleyman'ın, Ekrem'i şüpheye düşüren hikâyeyi ona anlattığı için duyduğu pişmanlığı, Ekrem'in bu sözünden sonra daha da artar. Ekrem de onu bu geziye çağırıp, umutsuz duygularını onunla paylaştığı için kendisini suçlamaktadır. Ekrem Hacı Süleyman'dan artık bu konuyu bir kenara

birakarak, gidecekleri hac yolculuğu hakkında ona bilgi vermesini ister. Araba iki yolcusuyla birlikte Akabe yolunda ilerlerken iki arkadaşı derin bir sessizliğe gömülmüşlerdir.

Hikâyenin Olay Örgüsü

Mehmet Tekin'in ifadesiyle, "Hikâye olandır; vakianın biçimlendirdiği serüvendir. Vakıya ise sözlük anlamı itibariyle "olup geçen şey" demektir... Olay örgüsü ise anlatının özel olarak, özenle ve belirli bir amaca göre biçimlendirilmesidir... Bir romanın okuyucuya "derli toplu" bir güzellik duygusu uyandırıp uyandırmayı, hemen tamamıyla "olay örgüsü" nün kuruluş mantığına bağlıdır. Çünkü okuyucuda güzellik duygusuyla birlikte heyecanı ve gerilimi yaratan olay örgüsüdür." (Tekin, 2012, s. 76).

Hikâyemizde olay örgüsü iki samimi arkadaşın bir hac yolculuğuna karar vermesi ile başlar. Her ne kadar hikâyenin adı "el-Hâc" olarak verilmiş olsa bile, bilinen anlamda hac yolculuğu ile bir bağlantısı yoktur. Konuya giriş hac yolculuğu olarak başlamasına rağmen hikâye ilerledikçe asıl amaç ortaya çıkmaktadır. Başkarakterin hac güzergâhına yakın bir bölgede, daha önce yaptığı seyahatin izlerinin hatırlatılması ile hikâye devam eder. Otuz iki yıl önce yaşananlar ile anlatım anında yaşananlar arasında yapılan flashbackler okuyucunun hafızasını canlı tutmaktadır. Kahramanımız geçmişte bir grup öğrencinin başkanı olarak aynı bölgeye turistik amaçlı bir gezi yapmış, gezinin devamında ilgi duyduğu bir kız öğrenciyi kaybetmiş ve olayın neticesinde hayatında olağanüstü değişiklikler olmuştur.

Hikâyenin serim bölümünde, asıl olaya giriş yapmak amacıyla bir hac yolculuğu fikri ortaya atılır. Kahramanların hayat hikâyelerinden kısaca bahsedilir. Her ne kadar hikâye bir hac yolculuğu fikriyle başlasa bile, yolculuk başladıktan sonra yaşananlara bakıldığında, amacın hac yolculuğu olmadığı ortaya çıkmaktadır. Ekrem, olması gereken yolculuk güzergâhını, yola çıktıktan sonra arkadaşına değiştirmeyi teklif eder. Hacı Süleyman sebebini merak etmesine rağmen, kararı arkadaşına bırakır. Böylece asıl güzergâhtan ayrılarak, Petra'da verilen mola sırasında başlayan düğüm bölümü, tüm hikâye boyunca sürüp gider. Olayın neredeyse tamamını, başkahramanın geçmişte yaptığı yolculukta yaşadığı acı olayı sorgulaması oluşturur. Kendince içinde diri tuttuğu sorularının cevabını Petra'da bulabileceğini düşünmektedir. Hac yolculuğu teklifini duyunca aklında kurguladığı planını, yola çıktıklarında yolculuk güzergâhını değiştirerek uygulamaya koyar. Böylece başkarakterin asıl amacı, düğüm bölümünde okuyucuya sunulur. İlkinin üzerinden otuz iki yıl geçmesine rağmen neden daha önce bu bölgeyi bir daha ziyaret etmediğinin sebebi ise hikâyede yer almaz.

Ekrem bir önceki yolculukta, sorumluluğunda olan öğrencilerden bir genç kıza yolculuk ilerledikçe duygusal anlamda bağlanır. Petra ziyareti sırasında kıızı kaybeder. O andan sonrasında kahramanın ruh dünyasında kopan fırtınalar, hikâyede gittikçe yükselen bir heyecan atmosferiyle okuyucuya yansıtılmaktadır. Çünkü kaybolma olayından sonra kahramanın hayatının olağanüstü bir seyirde devam etmesine, hikâyenin son anına kadar cevabı bulunamayan sorularda dâhil olunca düğüm bölümü uzadıkça uzar, hatta hikâyenin neredeyse tamamına hâkim olur. Son bölümde bile genç kızın başına ne gelmiş olabileceği konusunda verilecek karar okuyucuya bırakılmaktadır. Yazar açıkça ifade etmese bile, şayet Ekrem, Leylâ'nın hayatından ümit kesmiş olsaydı, bu kadar uzun zaman sonrasında aynı bölgeye tekrar gelmeyi düşünmezdi.

Suriye Birlik Vakfı tarafından yayınlanan "el-Furât" ismiyle, internet üzerinden yayınlanan günlük siyasi gazetede Muhammed Ubeydullâh, incelememize konu olan hikâyeyi değerlendirmesinde şöyle demektedir. "el-'Uceyli hikâyesinin düğüm bölümünü o kadar uzatmaktadır ki, bu durum kahramanın kalp huzuru ve istikrar arayışı için yola çıktığı hac yolculuğunu dahi unutturmaktadır... Aslında hikâyenin özü Leylâ'nın Petra'da kaybolmasıdır. Ekrem'in aynı mekânları gezerken karşılaştığı bedevi kadınla, ilk yolculuğunda da karşılaşması,

aralarında geçen aynı diyaloglar, bedevi kadının Leylâ'yı hatırlatan yeşil gözleri, Ekrem'de Leylâ'nın hala yaşıyor olabileceği ve önceki yaşantısını unutmuş olabileceği ümidini doğurmuştur." (Ubeydullâh, 2000).

Ekrem'in, son bir gayretle Leylâ'nın gittiği yolu takip ederken kendisini bir uçurumun kenarında bulması da okuyucuyu cevapsız sorular içinde bırakmaktadır. Yazar çözüm bölümünü okuyucunun zihninde oluşturmak için ipuçları vererek hikâyeyi bitirmiştir. Böylece Ekrem'in arkadaşının anlattığı hafızasını kaybeden adamın hikâyesi, yeşil gözler ve uçurum sahnesi birleştirilerek okuyucuya Leylâ'nın yaşadığı duygusu sezdirilmek istendiği düşüncesindeyiz.

Hikâyede Anlatım

el-'Uceyli, hikâyedeki yolculuk sırasında Ekrem'i, "Gözlemci figürün bakış açısıyla" (Tekin,2012, s.59) bize sunar. Çoğunlukla "İç monolog... İç çözümleme... Anı yöntemi" (Tekin, 2012, ss.282,284,289) kullandığı yöntemlerdir. Bu yöntemler bazen birbirinden bağımsız bazen de iç içe geçmiştir.

"Anlatıcı; destan, masal, hikâye, roman gibi "epik" karakterli metinlerde, sesini şu veya bu tonda duyduğumuz gizli veya açık kimliğine tanık olduğumuz bir varlıktır." (Tekin, 2012, s.22).

Bu hikâyede anlatıcının etkisi azaltılarak hikâye ile okuyucu baş başa bırakılmıştır. Böylece okuyucunun anlatılanları daha iyi anlamasına zemin hazırlanmıştır. Yazarın zamanla Ekrem'in ağzından hikâyeyi okuyucuya anlatması ise, "ben figürünü" devreye soktuğunun göstergesidir. Çoğu bölümlerde, yazar, anlatıcılık görevini üçüncü tekil şahsın ağzından yapmıştır. Hikâyenin tamamında "dedi, söyledi" ifadeleri vardır. Böylece olayların görünen hali verilirken, zaman zaman şahısların yeteneklerinin de tanıtılması okuyucuya karakterleri tanıma fırsatı vermektedir.

"Hiç şüphesiz Leylâ, yolculukta kız arkadaşları arasında güzelliğiyle farklılık arz eden güzel bir genç kızdı. Onların arasında güzel kızların sayısı yaklaşık olarak iki elin parmakları kadardı. Ancak güzellik onun tek yeteneği değildi. Sınırları zorlayan anlatım kapasitesi, düşüncelerinin olgunluğu, yolculuk başkanı ve düzenleme komitesi ile yaptığı istişareleri, işlerini yaparken ona bağışlanmış zarafeti, tasarrufları, düzen kurmadaki becerisi, arkadaşlarına sorumlulukları dağıtma ve direktifleri vermedeki üstün vasıfları, Ekrem'in onu tanımaya ve sağ kolu edinmesine sebep olan şeylerdi." (el-'Uceyli, 1997, s. 112).

Hikâyede karşılıklı diyalogların yoğun olduğu bölümler de vardır. Yazar bu bölümlerde, üçüncü şahsın ifadelerini gözlemci-anlatıcı bakış açısıyla, doğrudan anlatım yolunu kullanarak okuyucuya aktarmış, hikâyeye üslup zenginliği katmıştır.

"Hacı Süleyman güldü. Sanki o arkadaşının sessizliğinin bitmesine sevinmiş gibiydi ve cevap verdi.

-Evet, yola devam. Ey azizim, eski eserler senin mizacına sahip olan insanların hoşuna gider. Ancak eğer istersen, onu ziyaret edebilirsin.

Ekrem dedi ki:

-Onu birçok kez ziyaret ettim. Ona doydum. Devam edelim. Amman'a geç kalmak istemiyorum.

Ve tekrar suskunluğuna geri döndü.

Hacı Süleyman kendi kendine soru sorarak, arkadaşı hakkında şöyle dedi.

Bu sessizlik alışılmış değil. Onun yüzü asık. Akli karışığa benziyor. Acaba Ekrem'in aklını karıştıran ve onu Amman'a geç kalmamaya çağıran şey nedir?"(el-'Uceyli, 1997, s. 100).

Anlatıcı, üçüncü şahıs kipinin kullanım kolaylığının sunduğu imkânlarla, karakterlerin ruh dünyalarına girerek, değerlendirmeler de yapmıştır. Böylece okuyucuya karakterlerin iç dünyasında yaşananları anlama olanağını sunmuştur.

“Kafilde tırmananların sayısı erkekler ve kızlar olmak üzere otuz civarındaydı. Doktor Ekrem onların önündeydi. Ona en yakın olan ise rehberleri cazibeli Leylâ’ydi. Ekrem kendisi ve rehber Leylâ’dan başka bu vadiye kimse kalmayacak derecede tırmananların sayısının azalmasını temenni ediyordu.” (el-'Uceylî, 1997, s. 123).

“Ekrem'in içinden bir ses o anda ona, Leylâ'nın kendilerinin önüne geçen grubun fertlerine katılmasını işaret ettiği veya emrettiği işi boş vermesini, ona yakın olmak için onun arkasından koşarak inmesini, Vadi el-Harârib'i, Petra'daki vadiyi hatta dünyadaki vadileri sonuna kadar onunla beraber yürümesini söyledi.” (el-'Uceylî, 1997, s. 132),

Petra vadisinin anlatımında betimleme yoluyla okuyucuya coğrafi bilgi sunulmuştur. Anlatımda kullanılan kelimelerle okuyucu, Petra'da sanal bir gezintiye çıkarılmıştır.

“O sırada Leylâ vadinin sağ yanında yükselen bir taşın üzerine oturmuş, rengarenk kümelenmiş, özellikle de Petra'ya gül şehri ismini veren kırmızı rengin ağırlıkta olduğu renkli kayalara bakışları dalmıştı.”(el-'Uceylî, 1997, s. 129).

“Leylâ, onlardan Vadi es-Siğ'in tuhaf ve korkunç oluşumunu düşünmeleri için başlarını kaldırmalarını isteyerek, grubun önünde yürüyordu. Çünkü birbirine paralel ve dikey olarak yükselen, üst taraflarda kimi yerlerde ikisinin zirvesi birbirine degecek kadar birbirine yaklaşan iki dağın arasında, uzunluğu bir kilometreyi geçen dar bir geçit görünüyordu. İki dağın arası birbirinden biraz uzaklaştığında ise aralarındaki dar mesafe, gölgelerinin yoğun karanlığını, güneş ışınlarının aydınlatmasına neredeyse izin vermeyecek kadar, biraz genişliyordu.” (el-'Uceylî, 1997, s. 118).

Yazar kullandığı üslubun avantajlarıyla hikâyede birbirini takip eden bir ahenk oluşturmayı başarmıştır. Hikâyenin sonuna kadar anlatıcı şahıslar arasında geçişi ustalıklı kullanarak son ana kadar bir heyecan fırtınası estirmiştir. Okuyucu, hikâyenin sonucuna ulaşmaya kadar mutlu son beklentisi ile ümitsizlik duygusu arasında gidip gelmiştir. Okuyucu, yazarı doğrudan hikâyenin içine müdahale ederken görmez, ama hikâyenin akışından, olaylara hâkimiyetini hissetmektedir.

Başlıca Karakterler

Doktor Ekrem

Hikâyenin başkahramanı olan Doktor Ekrem'in, Lajos Egri'nin karakter incelemesinde “üç boyut özelliğine”(egri, 1999, s.42) göre fiziksel görünüşü şöyle tarif edilmektedir.

“Uzun boylu, atletik yapılı, şık giyinen, yakışıklı bir işadamı görüntüsüne sahiptir. Çünkü o işadamlarının bulunduğu bu alana, ilim yolundan doksan derecelik açılı ile dikine iniş yapmıştı.”(el-'Uceylî, 1997, s. 96).

Metinde, bilimsel yolculuğundan sonra işadamı kimliğine dikkat çekilmesi, bilgi seviyesini ifade eder. Karakterin üniversite tahsilinden önceki dönemi hakkında hikâyede bilgi verilmemiştir.

“Fransa'da fizik tahsili yaptıktan sonra, bu alanda doktor lakabını alarak ülkesine geri dönmüştür.”(el-'Uceylî, 1997, s. 108).

“Bir müddet üniversitede hocalık yapmış. Üniversitedeki görevinden ani bir kararla ayrılıp, ticaret hayatına atılmıştır. Bilgi birikimini ticarete edindiği tecrübe ile birleştirmiş, bu da ona arkadaş çevresinde özenilmesini ve onun örnek gösterilmesini sağlamıştır.”(el-'Uceylî, 1997, s. 97).

Doktor Ekrem kısa zamanda elde ettiği kazancıyla da arkadaşları arasında parmakla gösterilmesine sebep olacak kadar maddi refah elde etmiştir. Üniversitedeki arkadaş çevresi, kendilerinin üniversitedeki görevlerinden elde ettikleri kazançlarını, Ekrem'in kazancıyla sürekli mukayese etmektedirler. Ekrem'in maddi durumunun örnek gösterilmesi, onun ticaretteki başarılarının da iyi seviyede olduğunu gösterir. Dış görünüşündeki şıklığı, elbise seçimindeki titizliği, onun insanların kendisi hakkındaki düşüncesine ve kendisinin de estetizme önem veren ince, zarif ruhlu bir insan olduğunu göstermektedir. Ekrem'in çevresinde, kendisine özenilen bir karakter olarak okuyucuya yansıtılması yazarın, karakter oluşturmada başarılı olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda yazarın başkarakterini toplum içinde saygın bir kimliğe sahip kılması, karakter incelemesinde Lajos Egri'nin de dikkat çektiği üzere, bu karakterin "sosyolojik boyutu" (Egri,1999, s.42) nu okuyucuya sunmada başarılı kılmıştır.

Dursun Hazer el-'Uceyli için " Halep'te lise eğitimi sırasında mantık derslerine giren Dr. Muhammed Yahya el-Haşimi isimli hocasını ilginç karakterli bularak, onu "et-Tecrube ve'l-Hatâ" adlı hikâyesinin konusu yapmıştır." (Hazer, 2004, s.15) Der. Acaba yazar bu hikâyede Ekrem karakterini kiminle özdeşleştirmektedir? Bunu doğrudan doğruya bilme imkânına sahip değiliz. Ekrem karakteri, halk arasında yaşayan sıradan bir insanın özelliklerini taşımamaktadır. Ekrem'in seyahat etmeyi sevmektedir. Bu da, Dursun Hazer'in yazar hakkındaki bir tespitinde dediği gibi, "Seyahat etmeyi çok seven bedevi tabiatının" (Hazer,2004, s.10) bir yansıması olabilir. Hikâyenin başlangıcında Ekrem karşımıza, bu karakteriyle çıkarılmaktadır. Olay örgüsü geliştikçe Ekrem'in iç dünyasını tanımaya başlarız. O, başlangıçta sıradan bir üniversite hocasıyken, hikâyenin ortalarında, iç dünyasında duygusal çalkantılar ve iç çatışmalar yaşayan, kalp huzurunu bulamamış bir üniversite hocasına dönüşmektedir. Sona doğru yaklaştığımızda sorularına cevap bulamayan, kaderine razı, yönünü Allah'a çeviren bir işadamı karakteriyle karşılaşırız. Lajos Egri bu durumu şöyle ifade eder. "İnsan istese de istemese de hem değişmek, hem de yaşama karşı tutumunu değiştirmek zorundadır." (Egri,1999, s.74).

İlk bakışta bir üniversite hocasının öğrencisine âşık olması sıradan bir olay gibi görünse de incelediğimiz hikâyenin bütününe baktığımızda, okuyucuyu peşi sıra sürükleyen platonik bir aşkla ve muammalı bir kayboluşla karşılaşmaktayız.

el-'Uceyli, Ekrem karakterinin psikolojik yönünü okuyucuya tanıtırken başarılı bir üslup kullanmıştır. Çünkü yukarıda çizilen başarılı, sosyal çevresinde örnek alınan karakter ansızın, yerini ruh dünyasında fırtınalar kopan, önceki ile taban tabana zıt bir karaktere bırakmaktadır. İki ayrı insan bir karakterde toplanmıştır. Sorumluluğu altındaki bir kıızı gezi sırasında kaybetmiş olmak, başkarakterimizin hayatını altüst etmiştir. Ekrem'in hikâyenin ilerleyen bölümlerinde Leylâ'yı kaybetmeden önce ona duygusal anlamda bağlandığı kullanılan kelimelerle okuyucuya hissettirilir.

"Ekrem başının döndüğünü hissediyordu. Bu baş dönmesi ona yakın olmasından mı? Bu yakınlık mı onun başını döndürdü yoksa yükseklik ve tırmanış mı başını döndürdü?" (el-'Uceyli, 1997, s. 124).

Ekrem'in Leylâ'yı Petra'da kaybettikten sonraki otuz iki yıl boyunca acı, şüphe, merak ve tedirginlik hisleri içinde bocalamış durmuştur. Yazar bu bölümlerin anlatımında karaktere hem içe bakış ve çözümleme hem de Hacı Süleyman'ın gözüyle, yani çift cepheden bakarak anlatıcının katkısını azaltmıştır. Böylece Ekrem karakterini, okuyucuya kolayca anlayabileceği bir üslupla tanıtmıştır.

Ekrem beden yapısı itibariyle sağlıklı, toplumda saygın bir konuma sahip, ancak mutsuz bir karakter olarak görünür. Leylâ'ya duygusal olarak bağlanması artık sevgiye ihtiyacı olduğunu göstermektedir. "Hayatımı onunla geçirebilirim"(el-'Uceyli, 1997, s. 132) dediği anda onu kaybeder. Bu olay onun ruh dünyasında öylesine derin izler bırakır ki, otuz iki yıl sonrasında bile

ruhundaki fırtınalar dinmez, cevapsız sorular içinde bocalayıp durduğu, her halinden ve şu sözlerinden açıkça okuyucuya sezdirilir.

“Yolculuk başkanıydım ve bütün gençler de benim sorumluluğumdaydı. Sorumluluğumu ve genç kıızı kaybetmiş olmanın omuzlarımdaki ağır yükünü hissetmem, o günlerde kalbimi parçalıyor ve sınırlarımı bozuyordu. Uzun yıllar boyunca zaman zaman bu hisler bana hala geri dönmektedir. Ve bu gün de aynı şeyleri yeniden yaşıyorum.”(el-'Uceylî, 1997, s. 137).

Hacı Süleyman onu hacca gitmeğe davet ettiğinde, ona cevap verirken tereddüt içinde kalmasının psikolojik yönden tahlili üzerinde biraz duracak olursak, yolculuk güzergâhının Petra civarından geçiyor olması bile Ekrem'i etkilemiştir. Yapılan daveti kabul edişi ise Petra'yı ziyaret edebileceği fikri ile birlikte “içine yeni bir ümit, bir esin doğması”(Egri, 1999, s.53) sebebiyle olabilir. Zira Egri'nin de belirttiği gibi, “Bilinçaltına yerleşen anılarımız, biz ne kadar yansız davranmaya çalışırsak çalışalım gene de yargılarımızı etkiler ve yönlendirir.”(Egri,1999, s.58) Yolculuğun devamında kahramanımızın yaptıklarının bilinçaltındaki açığa çıkarma hareketi olduğunu görmekteyiz.

Lajos Egri'nin ifadeleriyle, “Yağmurda renkli şemsiyelerin altında yürüyen kadınlara bakın; yüzlerinin, ellerindeki şemsiyenin rengini yansıttığını göreceksiniz. Bizim çocukluk izlenimlerimiz, anılarımız, deneyimlerimizde varlığımızın silinmez bir parçası haline gelir ve renklerini zihnimize yansıtır. Bu yansıtma izin vermedikçe biz gördüklerimizi göremeyiz.”(Egri,1999, s.58).

Kahramanımızın yaşadığı olay, ruh dünyasını o kadar derinden etkilemiştir ki, bu olayın yansımaları, otuz iki yıl sonra bile aldığı kararlarda etkisini göstermektedir. Yıllar sonra, o civardan geçme ihtimaline bile hemen “evet” diyebiliyor olması, duygusal bir yapıya sahip olduğunun işareti sayılır. Ekrem'in şu konuşmaları da onun duygusallığını ispatlamaktadır.

“Sana neyi anlattım ki? Onun yaradılışındaki ve ruhundaki nice güzelliklerden, fikirlerinin ne kadar olgun, konuşmasının ne kadar büyüleyici, kararlarının ne kadar isabetli olduğundan sana bahsetmedim. Sonra onu aptalca kaybedişimden de söz etmedim. Onu kaybetmek, benim bir aptallığım mı yoksa kaderin bir oyunu mu? Onu bu şekilde kaybetmenin, hayatımın bütün akışını değiştirdiğini sana söyledim mi?”(el-'Uceylî, 1997, s. 138).

Leylâ'yı kaybettikten sonrasında duygu dünyasında oluşan yıkımı ise şöyle tarif etmektedir:

“Fakültedeki eğitimden ayrıldıktan sonra, acı veren hislerimin ağırlığı altında, bir yıl veya daha fazla ezildim. Her hangi bir işe kendimi tamamen veremedim. Ailemin ve arkadaşlarımın endişeleri bana ağır geldi. Büyük kardeşim kendisiyle beraber çalışmam için beni ikna etti. Gerçekte ise o, acılı düşüncelerimin kahrını çektiğim içine kapanıklığımın sürüklediği boşluktan beni kurtarmak istiyordu.”(el-'Uceylî, 1997, ss.139-139).

Yazar, hikâyesinin karakter dağılımında önce disiplinli, eğitilmiş bir üniversite hocasını ortaya koymuş, onun karşısına da akıllı, çalışkan ve dış görünüşüyle çekici ama söz dinlemeyen, hatta biraz asi bir üniversite öğrencisini yerleştirmiştir. Böylece aralarında bir çatışma yaratarak, Ekrem karakterini bu anlamda biraz zayıf bırakmış, Leylâ'nın karakterinin özgürlük vasfını ön plana çıkarmıştır. Aralarındaki çatışma, anlaşmaya dönmeden Leylâ'nın kaybolması, hikâyeye yeni bir boyut kazandırmıştır.

Ekrem aslında Leylâ'nın kaybolmasından bütünüyle sorumlu değildir. Gitmeyi Leylâ'nın kendisi tercih etmiştir. Buna rağmen Ekrem, kendini yıllarca şüphe, acı ve suçluluk zindanına hapsetmiş, hayatı kendisine yaşanılmaz kılmıştır. Belki de içindeki hapisten kaçış yolunu dış dünyaya yaptığı seyahatlerde aramış, fakat otuz iki yıl boyunca Akabe ve civarına hiç uğramamıştır.

Bilinçaltında oluşan suçluluk psikolojisi onu son bir kez daha bu bölgeye çekmiş, fakat neticede bu yolculuk ona huzur kazandıramamıştır.

Ekrem ile Hacı Süleyman arasında da bir karşıtlık söz konusudur. Yola çıkarken her ikisi farklı şeylere niyetlenmişlerdir. Çatışma, hikâyenin düğüm bölümünde ortaya çıkmıştır. Bu karşıtlık, Hacı Süleyman'ın: “Arkadaşlıkta uyum şarttır.”(el-‘Uceyli, 1997, ss.101-102-135) sözü üzerine ikisinin anlaşmasıyla bitmiştir. Hikâyede son durum, “karşıtların birliğinden doğan bir sonuç”(Egri,1999, s.134) olarak yerini bulmuştur.

Hacı Süleyman

İnsanların hayat karşısında takındıkları sosyal tavırlarına din, sanat, gelenek ve aldıkları eğitim etki eder. el-‘Uceyli, Ekrem karakterini konuştururken kullandığı üslubunu Hacı Süleyman karakterinde değiştirmiştir. Ekrem, açık ve fasih bir üslupla konuşturulurken, Hacı Süleyman da halk dilinde yaygın kullanımı olan ifadeler ve halk kültürünü yansıtan sözlerle okuyucuya yansıtılmıştır. Böylece yazar, karakterlerin konuşmaları ve ifade tarzları üzerinden, onların hayata bakış açıları hakkında ipuçları vermektedir. Araplar, cahiliye döneminde dillerini iyi bir biçimde korumuş ve bu üslublar günümüze kadar gelmiştir. Onların en önem verdikleri hususlardan biri dilleridir. Zira onda en iyi ifade biçimleri yer almıştır (Dil ve üslûbla ilgili bir çalışma için bkz. Kayhan, 2016, s. 13-42).

Hacı Süleyman, aldığı lise eğitimine rağmen ticarete oldukça başarılıdır. el-‘Uceyli, onu tanıtırken kullandığı ifadelerde bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca Hacı Süleyman'ın arkadaşı Ekrem'e yaptığı hac teklifindeki konuşmasında hayata bakışını anlamakta mümkündür. Konuşmasına yaptığı girişte, “Fizik ilmi alanında doktora diploması alman, inanan bir Müslüman olarak dini farzlarını yerine getirmeni engellemez. Yaşın ilerledi. Çalışma gayreti ve kazanç peşinde koşmaktan unuttuğumuz Allah'a yönelme ihtiyacını, senin de hissetmen gerekir. Ben bunu senden önce hissettim. Belki de ben senden bir iki yaş daha büyüğüm.”(el-‘Uceyli, 1997, s. 93) Arkadaşını hacca davet etmesine rağmen, sözünün devamında Akabe'deki bir şirkete ortaklık teklif eder.

“Akabe'yi ziyaret etmedin (mi)? O halde mukaddes belde yolunda beraber ziyaret ederiz. Geriye kalan hacılar gibi uçağa binmeyeceğiz. Arabamla Amman'a, Maân'a, oradan Akabe'ye, oradan da Allah'ın izniyle Hicaz'a gideceğiz. Akabe'de bir ya da iki gün kalacağız.

Ekrem suskunluğuna devam etti. Arkadaşının sözlerine bir kelime eklemedi. Arkadaşı şöyle diyerek devam etti.

Niçin iki gün? Günler öncesinden, üç Arap devletinin ortaklığıyla Akabe'de kurulan bir denizcilik şirketinden sana bahsetmiştim. Ona ülkemizden bir temsilci aranıyor. Benim büyük arzum bu temsilcilik sözleşmesinde başarılı olmaktır. Buna hayret etmiyor musun? Eğer ortaklıktan bir pay istersen seni ortak almaya hazırım.” (el-‘Uceyli, 1997, ss.94-95).

İlerlemiş yaşına rağmen Hacı Süleyman, ibadet niyetiyle yolculuğa çıkarken dahi ticareti de düşünmesinde, ticaretteki başarısının etkisi vardır. O aynı zamanda yaşadığı âni, maddi açıdan da değerlendirmenin hesabını yapmaktadır.

Hacı Süleyman'ın karakteri ve içinden geldiği sosyal çevre, tatil anlayışını etkilemiştir. Her ikisi de şu an aynı sosyal çevrede bulunmalarına rağmen, geçmişten o güne kadar içinde buldukları sosyal çevre, her ikisini de düşünsel açıdan şekillendirmiştir. Hacı Süleyman, bu açıdan Ekrem ve öğrencilerinin Petra şehrini ziyaret etmelerini yadırgar. Bu bakış açısı onun, hayata karşı dar ve geleneksel düşünce yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Çünkü Egri'nin de ifade ettiği gibi “bir karakter kendi fizik yapısıyla çevresinde yaptığı etkilerin toplamıdır.”(Egri, 1999, s.58) diyebiliriz. Hacı Süleyman, Ekrem ve öğrencilerini eleştirirken şöyle der:

“Eğitimli insanlar olarak sizi saran bu tutku nedir? Binlerce yıldır terk edilmiş harabelerdeki sağır taşları görmek için, niçin kendinizi tehlikeye atıyor ve zorluklara katlanıyorsunuz? Bu öğrencilerini tatillerinde su, yeşillikler ve güzel yerlerden yararlanmaları için bahçelerde gezdirmen ya da eğlenmeleri ve dalgalar arasında yüzmeleri için deniz kenarına götürmen veya her birine yararlı olan eğitimlerine katkı sağlayan harçlığı kazanacakları bir işte tatillerini değerlendirmeleri daha hayırlı olmaz mıydı?”(el-'Uceylî, 1997, s. 119).

Ekrem'in Petra şehrini ziyareti sırasında Hacı Süleyman'ın lokantanın balkonundan Petra'yı seyretmeye gelmesine rağmen, Petra vadisinde gezmeyi istememesi, başlangıçta Petra'nın ziyaretine karşı çıkmasında aynı anlayışın devam ettiğini göstermektedir.

Hikâyede Hacı Süleyman, “Fiziksel yapı itibariyle, parlak yüzlü ve dolgun bedenlidir. Hayatını bürosunda oturarak geçirdiği için vücut yapısı bu duruma uyum sağlamıştır.”(el-'Uceylî, 1997, s. 96) Yazar, rahatına düşkün bir karakter olması yönüne her fırsatta vurgu yapmaktadır. İki arkadaş arasında, iş ilişkisi dışında ortak bir noktaları yoktur. Hayata bakışları ve yaşantı tarzları farklıdır. Yolculuk boyunca her ikisi aynı konuda, farklı isteklerini dile getirirler. Buna rağmen Hacı Süleyman arkadaşlıkta uyum şarttır, diyerek Ekrem'in kararlarını onaylar. Hikâyenin sonuna doğru hafızasını kaybeden bir adamın hikâyesini anlatır. Bu hikâye sebebiyle Ekrem'in zihnine yerleştirdiği şüphe dışında, Hacı Süleyman'ın hikâyenin akışına fazlaca bir katkısı yoktur. Rahatına olan düşkünlüğü ise hikâyedeki şu ifadelerden anlaşılmaktadır.

İki arkadaşı Petra'nın girişine ulaştıracak olan uzun yol, araba ile gidilemediğinden daha başlangıçta Hacı Süleyman yürümeyi de ata binmeyi de reddetmektedir.

“Hacı Süleyman panik içinde bir çılgın attı.

At üstünde iki kilometre mi? Kim ata binecek? Azizim! Kalbi acıtan, hüznüleri depreştiren bir şeyi araştırmak için ziyaret ettiğin gizemli şehirden sen dönüncüye kadar, seni otele beklemeyi tercih ederim.”(el-'Uceylî, 1997, s. 126).

Petra vadisinde gezmeyi isteyen Ekrem'in teklifini, yürümeyi istemediği için de şöyle diyerek reddeder.

“Rica ediyorum. Bana merdivenlere ve kayalara tırmanmaktan bahsetme. Bu iş bana göre değil. Bunda bir fayda da görmüyorum. Lokantaya varmamız için uzunluğuyla beni korkutan mesafeyi yürüyerek kat etmenin zorluğu, zaten bana yeter.”(el-'Uceylî, 1997, s. 126).

Mercedes marka araba Hacı Süleyman için önemlidir. Hac yolculuğu kararından on ay önce onu almıştır. Arabasını yeni aldığını ifade ederken markasını özellikle vurgulamaktadır. Bu da onun psikolojik yapısını anlamamıza yardımcı olur.

“Bu yolculukta, yeni Mercedes arabam bizi taşıyacak. Onu satın almamın üzerinden henüz on ay geçmedi.”(el-'Uceylî, 1997, s. 98). Hikâyenin bir başka yerinde Hacı Süleyman ve arabası hakkında şu ifadeler geçer:

“Hacı Süleyman bozuk asfaltlı, dar, kasisli yoldan, arabasını sakınarak, dikkatini tamamen araba sürmeye verdi.”(el-'Uceylî, 1997, s.115).

Yazar başlangıçta Hacı Süleyman karakterini yol arkadaşlığı dışında, olaya dâhil etmemiştir. Yanı başında Ekrem'in duygularına şahit olan Hacı Süleyman zamanla Ekrem'in üzüntüsünden etkilenerek onu, içinde bulunduğu sıkıntıdan uzaklaştırmaya çalışmıştır. Hikâyenin sonunda hafızasını kaybeden adamın hikâyesini anlatarak Ekrem'e şüphe fısıldamış, hikâyeye farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Dolayısıyla durum, aynen Egri'ninde ifade ettiği gibi bir etkileşimi yansıtmaktadır. “Her insani olay, neticede insan olanı mutlaka etkiler. Birbiriyle ilişkiziz gibi

görünen şeylerin aslında ne denli yakından ilişkili olduğunu, hatta o şeylerin bizi de ilgilendirdiğini anladığımız zamanlar olmuştur.”(Egri,1999, s.57).

Hacı Süleyman da Ekrem'in yaşadıklarından etkilendiğini, geri döndüklerinde yaşadıklarını çevresiyle paylaşacağını ifade eder. Böylece yazar, karakterinin değişimini başarılı bir şekilde okuyucuya sunmuştur. Hacı Süleyman bu konuşması sırasında, aile hayatı hakkında da bilgi vermektedir. Çocukları, eşi ve arkadaş çevresi vardır. Çevresiyle hatıralarını paylaştığı gece toplantılarına katılmaktadır. Hikâyede bu satırların geçtiği bölümde, Hacı Süleyman hakkında tipik aile reisi karakteri çizilmiştir.

“Ey Hacı Ekrem! Bu ziyaret sırasındaki arkadaşılığın yararlandığımı itiraf ediyorum. Allah'ın izniyle sağ salim ziyaretimizden döndüğümüzde Petra, kabirleri ve mabetleri ile ilgili büyük bir söz hazinem olacaksın.Ben, ilerideki gece sohbetlerimizde çocuklarımın, annelerinin ve arkadaşların kulaklarını onlarla dolduracağım.”(el-‘Uceylî, 1997, s. 135).

Leylâ

“Edebiyat Fakültesi tarih bölümü öğrencileri arasında ismi Leylâ olan bir kız da vardır.”(el-‘Uceylî, 1997, s. 108) el-‘Uceyli, Leylâ'dan ilk olarak böyle bahseder Yolculuk işlerinin düzenlenmesinde Doktor Ekrem'e yardım eden üç öğrenciden biridir. Mola yerinde yenilen akşam yemeği sırasında, bu karakteri yakından tanıma imkânına kavuşuruz.

“Bu yolculuğa katılan Edebiyat Fakültesi, özellikle de tarih bölümü öğrencileri için Petra, büyüleyen ve heyecan veren bir isimdir. Leylâ isimli öğrencinin de mensup olduğu bölümdür. Öyle görünüyor ki Leylâ, Ürdün'deki eserler ve özellikle de bu tarihi şehir ile ilgili eline geçen kitapların hepsini okuyarak bu geziye hazırlanmıştır.”(el-‘Uceylî, 1997, s. 109)

Bu okumalar bize Leylâ'nın yolculuğa çıkmadan önce yaptığı hazırlıklarıyla ne kadar planlı, disiplinli, araştırmacı bir ruha sahip ve çalışkan bir kişi olduğunu gösterir. Öğrendiği bilgileri arkadaşları ile paylaşırken de toplum önünde sosyal, dışa dönük bir karakter olduğunu ispatlar.

Yazar, Leylâ ile diğer öğrenciler arasında yaptığı karşılaştırmada, bir tarafın liderliğini diğer tarafın da ona tabi olmasını ortaya koyarak diğer öğrencileri silik bir karakter topluluğu şeklinde sembolize eder. Hikâyede, Ekrem bile taşıdığı doktor unvanına rağmen, gönüllü olarak ona uymaktadır. Leylâ'nın, dar vadilerden geçerken, önde olmak mecburiyeti liderlik vasfını ön plana çıkartmaktadır. Yolculuk boyunca Leylâ'nın en önde olmasının özellikle vurgulanması, onun liderlik vasfının da mükemmelliğini daha da belirginleştirmektedir.

Yazar, Petra vadisinde okuyucuyu gezdirirken Leylâ karakteri ile geçtiği yolların anlatımında dar, sarp ve yokuş ifadelerini kullanarak, mekânla karakter arasında bir bağlantı kurmaktadır.

“Leylâ,her durduğunda arkadaşları da durarak etrafında halka oluyorlardı. Doktor Ekrem de ona en yakın yerde duruyordu. Öğrencilerin gözleri, Leylâ'nın yüksekte işaret ettiği şeyi görmek için yukarı kalkarken, bir genç kızın bu yaşta, bu güzellikte, bu bilgide ve bu seçkin karakterde olmasına hayret eden Ekrem'in gözleri de sadece Leylâ'yı süzüyordu.”(el-‘Uceylî, 1997, s. 118)

Leylâ'nın Petra şehri hakkında söylediklerine baktığımızda tarihine bağlı, milliyetçi duyguları coşkun bir karakterle karşılaşırız.

“Leylâ, Arap dünyasının bu bölgesindeki eserleri tanıtmak için yemekteki konuşmayı Şam'dan gelen arkadaşları ve kendisi için önemli olan Petra üzerinde yoğunlaştırdı. Onun görüşüne göre, bu tarihi şehrin önemi, tıpkı ilmi araştırmalarda olduğu gibi, ondan bahseden turizm broşürlerinin abarttığı güzellik yönüyle sınırlı değildir. Onun güzelliği, Arap öğrencilerin

önemsedikleri milliyetçilikle gurur duyulacak maneviyat alanına kadar uzanır.”(el-'Uceylî, 1997, s. 110).

Yazar bu bölümün devamında Leylâ'nın ağzından Petra'nın tarihini bize aktarmaktadır. Leylâ'nın anlattıklarına göre Petra'yı Arabistan'ın kuzeyinden gelen Nabatiler, ilk kez orijinal bir üslupla inşa etmişlerdir. Burada uzun zaman barış içinde yaşamışlar ve demokrasiyi şeklen ve ruhen uygulamışlardır. Böylece el-'Uceylî tarihine bağlı, her fırsatta onunla gururla övünen bir karakter yoluyla, kendi tarihi bilgisini de ortaya koyar.

Yazarın, Leylâ'nın dış görünüşünü tarif ederken kullandığı ifadelerden onun güzel bir fiziğe sahip olduğunu anlarız. Ayrıca verilen bilgilerden, dönemin üniversite gençliğinin giyim tarzı hakkında da ipuçları elde ederiz. Özellikle de iki yeşil gözünden bahsederken kullandığı üslup, Ekrem'in Leylâ'nın fiziki özellikleriyle ne kadar ilgilendiğini vurgular.

“Ekrem, Leylâ'nın sert kumaştan yapılmış geniş bir pantolon, enli pembe çizgili mavi gömlekten oluşan sportif kıyafetinden, dikkat çeken uzun boyundan ve yürürken güzel endamından Hacı Süleyman'a bahsetmedi. Arkadaşına iki kırmızı yanağını saran bembeyaz yüzünün parlak cildinden, kıpkırmızı dudaklarından, büyüleyici parlaklıktaki simsiyah saçlarından da söz etmedi. Ayrıca, yüzünün en güzel belirtisi olan ve bakanları kendine çeken, cezbeden iki yemyeşil gözünden de özellikle söz etmedi.”(el-'Uceylî, 1997, s. 111).

Leylâ'nın, arkadaşlarının Vadi el-Harârib inişine engel olması, ama kendisinin oraya inmek istemesi düşüncesi, onun başına buyruk, söz dinlemeyen biri olduğu fikrini bizde uyandırır. Vadi el-Harârib'e Ekrem'in onayını almadan yönelmesi, Ekrem'i arkasından gitmeye mecbur bırakır. Ekrem karar vermede zayıf kalır. Geçtikleri yolların engebeli yerlerinde birbirlerine yaklaşmaları gereken durumlarda Leylâ da Ekrem'e meyilli olduğunu hissettirir. Fakat bu durum Ekrem'deki kadar belirgin değildir. Yazar Ekrem'in ağzından konuştuğu için Leylâ'nın iç dünyasında ne olup bittiğini anlayamayız. Bir yol ayrımında, Ekrem'in elinden kurtulan Leylâ söz dinlemez, uçarı bir tavırla kafasına koyduğunu yapar. “Gidiş dört, dönüş altı dakika. Hoşça kal” (el-'Uceylî, 1997, s. 131) diyerek oradan uzaklaşır. Ekrem tepki göstermeye fırsat bulamadığı gibi, Leylâ'nın arkasından gitmeye de cesaret edemez.

Dursun Hazer, el-'Uceylî ile ilgili çalışmasında, genel olarak kadın hakkındaki görüşleri için şöyle söylemektedir.

“Kadın, çoğu kere güzellik sembolü, erkeği heyecanlandıran, onu tahrik eden, yaşama zevinci veren, en önemlisi erkeği tamamlayan bir unsurdur. Kadın her zaman güzeldir ve erkek karaktere göre fiziki özellikleri daha çok tasvir edilir. Genellikle geniş, siyah ve mavi gözleri, kavisli kaşları, ince burnu, omuzlarına dökülen siyah saçları, kıpkırmızı dolgun dudakları, gül rengi yanakları, uzun ve dolgun boyu vardır... Onun seyahatnamelerinde Avrupalı bir kızla yemek yenir, tiyatro ve sinemaya gidilir, onun kanalıyla o ülke veya şehir tanınmaya çalışılır, onun güzelliği, inceliği ve kadınlığından zevk duyulur.” (Hazer, 2004, ss.159-29).

Bu hikâyede de Leylâ'nın hem fiziki özelliklerinin hem de karakterinin yukarıda anlatılanlara benzer bir üslupla okuyucuya yansıtıldığı görülmektedir. Okuyucuya Ekrem'in ağzından Leylâ tanıtılır. Yazar, bu karakteri tanıtırken daha çok “gözlemci figürün” bakış açısını kullanır. Ekrem kendi hislerini de anlatıma dâhil ettiği yerlerde anlatımda, “içe bakış” yöntemi kullanılmıştır. Böylece yazar okuyucusuna anlatmak istediklerini ustalıkla sunmuştur. Bu esnada kullanılan yöntemler, Leylâ'nın Ekrem üzerinde bıraktığı etkiyi ve devamında ortaya çıkan gelişmeler sırasında Ekrem'in ruh dünyasında kopan fırtınaları anlamayı mümkün kılar. Hikâyenin sınırlı imkânlarına rağmen okuyucuya, olay örgüsüne kattığı anlamı kavrayacak kadar Leylâ karakterini tanıma imkânı verilmiştir.

Bedevi Kadın

Başlangıçta Petra mağaralarında yaşayan halktan biri. Hikâyede, Ekrem'in karşısına çıktığı her iki zaman dilimi de özel öneme sahip anlardır. İlkinde Ekrem Leylâ'yı kaybetmiş, ancak henüz bunun farkında değildir. Bedevi kadın, ansızın Ekrem'in karşısına çıkarak kullandığı ifadelerle Ekrem'e bir şeyler hissettirir. Yazar, bedevi kadına yanındaki fal kutusuna çizdirdiği şekillerle Arap toplumunda yaygın olan fal âdetine de dikkat çekmektedir. Gelecekte ve bilinmeyenden haber verme amacı taşıyan fal, tarih boyunca gerek kendisiyle gerek çevresiyle ilgili bilinmezleri anlayıp keşfetmeye, geleceğin neler getireceğini önceden öğrenmeye ve kendi kaderine hükmetmeye çalışan insanoğlunun daima ilgisini çekmiştir.

İslam Ansiklopedisinde kum falı hakkında şu bilgiler yer alır. "Kum, toprak, toz ve çakıl taşları ile tesadüfen tespit edilen belli noktalar ve bunların şekilleri üzerine yapılan yorumdan ibarettir... Tarihin çok eski dönemlerine ait çeşitli kültürlerden birtakım şekil değişikliklerine uğrayarak günümüze intikal eden ve bütün toplumlarda bir bâtil inanç ya da folklor unsuru olarak varlığını sürdüren fal kullanılan yöntem, malzeme ve yöneldiği konuya göre çeşitli adlar almıştır. Bunlardan Cahiliye dönemi Arapları arasında yaygın olduğu bilinen fal türlerinden biri de 'Hattü'r-remil' adlı kum üzerine bazı çizgiler çizerek bakılan çeşididir." (Çelebi ve Aydın, 1996, ss.134-138).

el-'Uceyli, halk arasında varlığını devam ettiren kum falı kültürünü hikâyesine taşımıştır. Olay örgüsünde falın değil de falcı kadının etkin olarak kullanılması okuyucunun zihnine "acaba bu kadın Leylâ mı?" sorusunu sordurma amacı taşımaktadır. el-'Uceyli'nin "Bintu's-Sâhire" adlı hikâyesindeki kahramanlarından "Saud" (Hazer, 2004, s.109) da bir falcıdır. İçinde yaşadığı toplumun kültürünü hikâyelerine yansıtan yazar, hayatı gözlemlenmede ve onun görünen ve görünmeyen yönlerinin olduğunu düşündürmede başarılı bir üslup kullanmıştır. Çünkü bu hayatın bir görünen maddi yönü bir de görünmeyen, manevi yönü vardır. İnsanoğlu bu âlemin görünmeyen yönünü anlamlandıramadığı zaman mitolojik unsurlara başvurmuştur. Yazar, hikâyelerinde kullandığı fal ve benzeri unsurlar yoluyla insanın bu yönüne dikkat çekmiştir.

Anlatımda bu karakterde kullanılan üslup, o yöre halkının kimliğine gizlenmiş olan gizemleri bize yansıtmaktadır. Petra'nın mağaralarında yaşayan, o bölgede bulunanların karşısına her an çıkma ihtimali olan bu insanların kimliğinden başka da söz edilmez. Bedevi kadının önüne yaydığı eski örtünün üzerinde satmaya çalıştığı şeyler, Petra'nın gizemli tarihiyle ilgilidir. Göz renginin "siyah olması" ise özellikle vurgulanmaktadır. Her iki karşılaşmada bedevi kadın aynı ifadelerle tarif edilirken aradaki fark, sadece göz rengidir. Bedevi kadının siyah olması gereken göz renginin ikinci karşılaşmada "yeşil olarak" vurgulanmasıyla, Leylâ'nın yaşıyor olma ihtimali okuyucuya sezdirilmek istenmektedir. Ekrem'in ikinci kez bedevi kadınla karşılaşması hikâyenin anlatım anında gerçekleşir. Hacı Süleyman, Ekrem'i kafasındaki soruları cevaplaması için Leylâ'yı kaybettiği yere gönderir. Ekrem aynı kavşağa geldiğinde, ansızın karşısında yine bedevi kadını görür. Giyimi aynı, sözleri aynı, yeşil gözler dışında dış görünüşündeki her şey aynı. Son karşılaşılan kadın da orta yaşlarda görünmektedir. Yazar, Ekrem'in eğer ilk kez gördüğü bedevi kadınla, ikincisinin aynı kadın olduğunu hissettirmek isteseydi, kadının yaşı ve göz rengi konusunda ayrıntıya girmezdi. İlk görüşmenin üzerinden otuz iki yıl geçtiği için, orta yaşlı demek yerine yaşlı derdi. Bizde şüphe duygusunun oluşması için, kadının tarifinde "bu kadının önceki kadın olması akıl dışı. Belki de bu, öncekinin kızı olabilir?"(el-'Uceyli, 1997, s.148) ifadesi kullanılmıştır. Yazarın bazen hayalle gerçeği karıştırarak sunma üslubuna, Ekrem'in kafasındaki karışıklıklar da dâhil olunca, bedevi kadının Leylâ olup olmadığına karar vermek okuyucuya kalır. Hikâye, tıpkı insanoğlunun bilinmez âleme yolculuğu gibi sırlarla dolu olarak sona ererken, bu sırlara falcı kadın karakteri de gizem katar.

Mekân

Hikâye türünün gelişim seyrinde ilk dönemlerde yazılan hikâyelerde mekânın fazlaca bir önemi yoktur. İnsan hayatındaki gelişmelere paralel olarak edebiyat alanındaki gelişmeler, hikâyelerdeki mekân tasvirlerini de etkilemiş, karakterle mekân, olay örgüsüyle mekân, zaman ile mekân arasında anlamsal bağ kurma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. İsmail Çetişli'ye göre hikâyede mekân, “eserde yaşanan olayların sahnesidir.” (Çetişli,2009,s.77) Mekânın ayrıntılı tasviri, o mekânda yaşayan insan karakterinin ya da o toplumun yapısı hakkında ipuçları verir. Örneğin Mehmet Tekin realistlerin mekâna bakışını değerlendirirken “Realistler görülen şeyi inşa etmeye hayli özen göstermişlerdir. Bunu da, kuşkusuz nitelikli kişi çizimi için yapıyorlardı. Asıl amaç, asıl hedef buydu. Olayların cereyan mahallini anlatmak yahut herhangi bir çevreyi tasvir etmek, ikinci planda kalıyordu... Böylece mekân, olaylar için gerekli fon aracı olmanın ötesinde işlevsel bir özellik kazanır. Kısacası bakılan yer bakan kişinin konumunu yansıtan bir ayna olur.” (Tekin, 2012, s.151) Demektedir.

Bu hikâyede mekânın anlatımında kullanılan üslup, yazarın bu bölge hakkında ayrıntılı bilgi vermenin ötesinde bu bölgeye sahiplenme duygusunu okuyucuya yansıtıyor. Petra antik kentinin yakınında kurulan yeni şehrin adı “Vâdi Mûsâ” olarak bilinir. Bu bölge Yahudiler içinde özel öneme sahiptir. Diyanet İslam ansiklopedisi bu bölge hakkında, “Tevrat'ta Harun Peygamberin Hor dağında öldüğünden bahsedilir. Yaygın geleneğe göre ise Hor dağı, Petra'nın batısında Cebel-i Hârûn denilen 1400 metre yüksekliğindeki dağdır. Hz. Harun'un kabrinin nerede bulunduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte bu dağın en yüksek tepesinde onun kabri olduğuna inanılan bir yapı vardır.” (Harman,1998, ss.254-256) bilgisini vermektedir.

Bu bölgenin tarihi hakkında bilgi veren Reşit Haylamaz, bölgenin coğrafi yapısı hakkında da şu bilgileri verir. “Turistik bir kent olan "Vâdi Mûsâ" binlerce yıllık tarihi bir şehrin kenarında kurulmuştur. Şehrin güneybatısından kuzeydoğuya doğru çekilmiş olan bu şehrin güneybatısındaki "Sig" denilen yaklaşık bir kilometre uzunluğundaki dar geçitten sonra Petra şehrine varılır. Petra harabelerinden yürüyerek dört saatlik tırmanıştan sonra Cebel-i Harun'un zirvesine çıkıp eski şehrin kalıntılarını görülebilir. Şehrin kalıntılarının burada bulunması Harun Peygamberin kabrinin bir rivayete göre burada bulunması düşüncesini güçlendiriyor. Bu dağın zirvesinden bakıldığında Kudüs ve Filistin görülür.” (Haylamaz, 2011, ss.175-176).

el-'Uceylî'nin hayatında bu bölge özel öneme sahiptir. Dursun Hazer, el-'Uceylî'nin hayatı hakkında bilgi verirken, onun bu bölgeye verdiği önem hakkında “el-'Uceylî 1947 yılında Suriye'de yapılan parlamento seçimlerinde Rakka'dan milletvekili seçilmesinin ardından İsrail sorunu patlak vermiştir. 15 Mayıs 1948 yılında uygulamaya konulan taksim planından bu bölgeyi kurtarmak için Filistin topraklarına giden gönüllü Suriye ordusuna katılmıştır.” (Hazer, 2004, s.17) Demektedir.

Yine Dursun Hazer'in ifadesine göre; “Arap tarihinden izler taşıyan mekânlar, sanat eserleri yazarımızın birçok eserine ilham kaynağı olmuştur. Bu mekânların adeta bir ruhu vardır, onu sarar, kendi âlemine götürür, o âlemde yaşayacağı hisleri ve duyguları ona yaşatır.” (Hazer, 2004,s.176).

el-'Uceylî, Harun Peygamberin hayatının bir bölümünün geçtiği düşünülen yerlere hikâyesinde yer vererek mekân unsurunu, sanki öykünün bir kahramanıymış gibi kişiselleştirmiştir. Yazarın okuyucuya Petra şehrinde geziyormuş hissi veren anlatımı, kendisinin o bölge hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olduğu düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Petra şehri, Leylâ karakterinin ağzından okuyucuya tanıtılırken, ayrıca “Arap öğrencilerin önem verdikleri milliyetçilikleriyle gurur duyacakları” (el-'Uceylî, s. 110) ifadesini kullanması, kendisinin de bu duyguya sahip olduğunu gösterir.

Petra, Arap tarihinde medeniyet ve gelişmişlik yönünden tarihe ışık tutan bir ayna vazifesi görür. İçinde barındırdığı tarihi dokusuyla muhteşem bir şehirdir. Çünkü bir zamanlar içinde yaşayanların sanat ve estetik zevklerini yansıtan yapılarıyla adeta zamana meydan okumasının yanında, içinde nerede o insanlar diyecek kadar da hayal kırıklıklarını barındıran bir şehir olduğunu hikâyedeki anlatımından hissederiz. Bu durumun aksine mezarların tasviri ile de ölümün acı veren duygularını sezinlemekteyiz. Bedevi kadının önündeki örtüye yaydıklarını satmaya çalışmasında da, eski insanların el emeklerinin para etmeyişinin yorgunluğunu hissederiz. Petra'nın hayallerde kalmış olan pırılıtsı, tıpkı hayallerde kalan Leylâ karakterinin muhteşemliği ile örtüşmektedir.

Bu hikâyede çevre ile karakter arasındaki uyum, Sami Paşazâde Sezâi'nin "Pandomima" isimli hikâyesinin incelemesinde Mehmet Kaplan'ın düşüncesini hatırlatmaktadır. Hikâyenin yazarı Paskal isimli karakterini romantik bir dekorun içine yerleştirir. Mehmet Kaplan'da Pandomima hikâyesini incelerken, "Paskal'ın oturduğu ev, Paskal gibi zavallı, yalnız ve içe kapalıdır. Buna karşılık evin bahçesinde Eftalya gibi güzellik timsali bir ağaç vardır. Böylece mekânın taşıdığı romantik hava, Paskal'ın romantik aşkını tamamlıyor." (Kaplan, 1986, s.21) Demektedir.

el-'Uceyli'nin hikâyesinde de mekânla karakter arasındaki uyum dikkat çekici boyuttadır. Mekân tasvirleri yapılırken, Ekrem'in psikolojisi ile gezideki dış dünya arasında bağlantılar görebiliriz. Ekrem'in ikinci gezisinde, düşünceleri "iç monolog" ve anılara yer verilmesi yöntemiyle bize tanıtılırken, o anda bulunduğu ortamda da sarp yokuşlar, dar geçitler, güneş ışığının ulaşmadığı uzun dehlizlerden söz edilmektedir. Ekrem de Leylâ'nın kaybolmasından sonra hayatında bir daha kalp huzuru hissetmemiş, iç dünyasında aynı karanlık dehlizlere sürüklenmiş ve bunalımları hiç bitmemiştir.

Tekin'inde belirttiği gibi "Roman kahramanı çevreye bakar ve çevreyi değerlendirirken aynı zamanda kendi psikolojik durumunu da ortaya koyar... Aynı mekâna iki farklı bakış açısında rol oynayan temel etken bakan kişilerin mizacı, konumu, dünya görüşü, kültür ve eğitim düzeyidir." (Tekin, 2012, ss.162-168) Petra'daki eserleri Hacı Süleyman sağır taşlar diye nitelendirmektedir. Hâlbuki aynı mekân, Leylâ'ya göre Arap dehasının şaheserlerinden biridir. Yazar aynı mekânı tasvir eden iki bakış açısı arasındaki farkı, karakterleri konuşturarak yansıtmıştır.

Ekrem'in Leylâ ile beraber gezilerinin anlatıldığı satırlarda, Petra'ya "gül şehri ismini veren taşların kırmızı" (el-'Uceyli, s. 129) rengine varıncaya kadar, güzellik ve heybetli görünüşüne vurgu yapılmıştır. Başlangıçta, mekân karakteriyle çizilen mutluluk tablosu, Ekrem'in Leylâ'dan ayrıldıktan sonra geçtiği yolların ve falcı kadının aniden karşısına çıkartılması gibi sürprizlere yerini bırakmaktadır. Böylece gerçekleşecek olan kötü olayları önceden sezdirmek amacına paralel olarak mekân tasvirlerine ayrıntılarıyla yer verilmektedir. Hikâyede mekân unsuruna yüklenen görevde kullanılan ifadeler, olay örgüsüne üslup zenginliği katmaktadır. Muhammed Ubeydullah'a göre; "Nebatilerin kurduğu gizemli sırlarla dolu Petra şehri tekrar ziyaret etmek, Ekrem'in önüne iki yol açıyor. İlmi hayatına geri mi dönsün? Yoksa tarifi mümkün olmayan görüntülerle oyalansın mı?" (Ubeydullah, 2000).

Zaman

Olayların kronolojik bir sıra içinde hikâyede yer alması, olay örgüsünü anlamayı kolaylaştıran bir unsurdur. el-'Uceyli hikâyenin yazımında iki ayrı zaman dilimi kullanmıştır. Bir hac yolculuğu teklifi ile başlayan hikâyenin olay örgüsüne hatıralar dâhil edilince, bu hikâyenin yazılmasına sebep olan asıl hikâye ortaya çıkmaktadır. Hikâyedeki zaman çizgisi mazide başlar, anlatım anında devam eder. Hikâyenin sonucu ise sınırı belirlenmemiş olarak geleceğe bırakılır. Hikâyenin akışına göre geçmiş ve şimdiki zaman dilimi bazen bağımsız bazen de iç içe kullanılmıştır. Olaylar silsilesi yaşanan zaman dilimi içinde bazen hatıralara dönüş, bazen de geçmişi anlatım anında birebir yaşama şeklindedir. Okuyucuya sezgi gücüyle olayın hangi zaman diliminde olduğu

hissettirilir. Böylece kronolojik zaman anlayışı yerini zaman zaman psikolojik zaman anlayışına bırakır.

Hikâyede kurmaca bir dünyada yaşananların okuyucu tarafından sanki gerçek dünyada yaşanıyor gibi algılanması için, yazarın kullandığı zaman unsurları şu şekilde kurgulanmıştır:

1- Olay zamanı: Otuz iki yıl önce Petra şehrine yapılan ziyaret hikâyemizin olay zamanıdır.

2- Anlatma zamanı: Otuz iki yıl sonra hac için alınan yolculuk kararından itibaren, başkarakterin hatırasında kalanları bize anlattığı zaman dilimidir.

3- Anlatma zamanı ile beraber yeni yaşanan olayların bize anlatıldığı zaman: Son ziyarette Petra'ya varılan günden itibaren birkaç saat içinde yaşananlar ile karakterlerin ağzından bize sunulan yaşam ve anlatımın iç içe olduğu zaman dilimi. Yazar, hayal-gerçek ikilemini Ekrem'in ağzından ustaca yansıtmaktadır.

Anlatımda kullanılan zaman unsuruyla, okuyucunun zihninde sürekli bir değişim ve gelişim oluşturulmuştur. Yazar benimsediği bu tutumla, olayları normal seyriyle anlatırken geriye dönüşler yapmış, bazen de takdim-tehirler, özetlemelerle, hatta olaydan olaya atlayarak olayı okuyucuya sunmuştur. Böylece okuyucuda sürekli bir heyecan oluşturmuştur.

Dil ve Üslup

el-'Uceylî hikâyede kullandığı üslubunu sade, anlaşılır bir üslup üzerine oturtmuştur. Anlatımda kullandığı kelime ve cümleler abartı, süs ve kapalılıktan uzaktır. Olayı mümkün olduğunca dolambaçsız, yalın bir şekilde anlatmaktadır. Kahramanı hangi tabakadan ve bölgeden olursa olsun mahalli lehçeyle konuşurmamış, fasih Arapçayı kullanmıştır. Kahramanlarına sahip oldukları kültürel seviyelerini yansıtan ifadeler kullandırarak aralarındaki kültür farkını ortaya koymuştur. Kullandığı kelimeler halkın anlayacağı seviyededir.

Ekrem, Hacı Süleyman'a lokantada oturmak yerine Petra'yı gezmeyi teklif ettiğinde, arkadaşı bunu kabul etmez. Bu sefer Ekrem arkadaşına verdiği cevapta "sem'en ve ta'eten"(el-'Uceylî, s. 127) "başüstüne"(Mutçalı, 1995, s.407) ifadesini kullanır. Bu ifade Arapların günlük konuşmalarında karşı tarafın söylediğini "kabul etme" manasında kullanılmaktadır.

Hikâyede Hacı Süleyman'ın sözleri arasında halk arasında kullanılan deyim ve atasözlerinden "şartu'l-murafakati el-muvâfakatu"(el-'Uceylî, s. 102) "arkadaşlığın şartı uyumdur." ifadesi üç kez "Zembukum âlâ cembikum" "günahınız size ait" ifadesi de farklı nüanslarla iki kez tekrar edilir.

Hikâyenin sonuç cümlesi denilebilecek nitelikteki ifadeyi Hacı Süleyman; "Eskiler derler ki" diye başlayıp, "el-Ye'su ihde'r- raheteyn" (el-Ğazzî, 1991, s.108) "Ümitsizlik iki rahattan biridir." şeklindeki ifade ile bitirir. Bu sözle Ekrem'in Leylâ'dan ümit keserek artık rahata ulaşmasını istemektedir. Bu ifadenin esin kaynağı olabilecek benzer bir ifadeyi Hz. Ömer bir hutbesinde "Bir şeye karşı umutsuz olan kimse ondan müstağni olur."(Demirayak, 2009, s.252) Kullanmıştır. Kişi bir şeyden ümidini keserse, onunla arası ayrılır. Hayata yeniden sarılır. Böylece ümitsizliğin zıddı olan ümit, insana geri döner. Allah insanı yaşama sevinciyle dolu olarak yaratmıştır. Geleceğe dair ümidini kaybeden insan, yaşama sevincini de kaybeder. İnsan kaybettiği şeyden ümidini keserse, ondan uzaklaşır ve içinde yaşama sevincini tekrar hissetmeye başlar. Hacı Süleyman'ın, Ekrem'e yaptığı tavsiyenin amacı Leylâ'dan ümidini keserse, hayata yeniden sarılacağı yönündedir.

SONUÇ

Abdusselâm el-'Uceylî, bu hikâyesinde bir üniversite hocasının ve onunla yol arkadaşlığı yapan ticaret hayatında başarılı bir halk adamının hayatından bir kesitin aktarımını yapmıştır.

Toplumun iki farklı kesimini bir hikâyede buluşturarak onların aracılığıyla okuyucuya bu tabakaları tanıma imkânı sunmuştur. İçinde yaşadığı toplumu ustaca yansıtma yeteneğine sahip olan yazar, bu hikâyeye yoluyla, okuyucuya insanın ruh dünyasındaki karmaşayı yansıtmayı da başarmıştır.

el-‘Uceylî hikayesine, Hacı Süleyman’ın hac yolculuğu teklifiyle giriş yapmıştır. Bundan sonra yaşanan andaki hikâyenin yazılmasına sebep olan ilk hikâyeye okuyucuyu yavaş yavaş yaklaştırmıştır. el-‘Uceylî, Ekrem’in hatıralarına giriş yaptığı andan itibaren hac yolculuğunun hedefini değiştirmiştir. Okuyucuyu bir anda Ekrem’in ruh dünyasının karmaşasıyla karşı karşıya getirmiştir. Hac yolculuğunu unutturan birinci yolculuğun hatıraları arka arkaya sıralanmıştır.

el-‘Uceylî, her iki yolculukta da Ekrem’in karşısına dış görünüşleri aynı, göz renkleri farklı iki bedevi kadın çıkarmıştır. Ekrem, son yolculukta göz rengi yeşil olan kadını görünce, büyük bir şaşkınlık yaşamıştır. Bu şaşkınlıkla “acaba o kadın Leylâ mı?” sorusunu kendine sormuştur. Aynı şaşkınlık, ilk yolculuktaki hatıralar ile yaşanan andaki duygular arasında yapılan ustaca geçişler yoluyla okuyucuyu da yaşatılmıştır. Akabe, başlangıçta bir mola yeriiken, hikâyenin devamında olayların etrafında dönüp dolaştığı bir merkez haline gelmiştir. Böylece asıl hikâyenin, hac yolculuğuyla ilgili olmadığı, aksine Ekrem’in hayatını altüst eden hatıralarındaki hikâyeye olduğu anlaşılır. el-‘Uceylî, okuyucusunu hikâyeye dahil ederek başarılı bir etkinin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Muhammed Ubeydullah, el-‘Uceylî’nin kısa hikâyelerini ele aldığı bir makalesinde, bu hikâyeye hakkında “el-‘Uceylî, hatıralarını unutmayan Ekrem karakteri üzerinden bize, unuttuğumuz bölgeleri okumayı da öğretmektedir... İnsanlığın meçhule doğru devam eden yolculuğu gibi, Ekrem’in yolculuğu da değişik yorumlamalara açık bırakılmış bir yolculuktur.”(Ubeydullah, 2000) Değerlendirmesini yapmaktadır.

KAYNAKÇA

- el-Cerâdî, İ. (2006). *er-Râyât Tertecifu ‘ale’r-Ravâbî*. Erişim tarihi: 27Ağustos 2013, www.nizwa.com/articles.php?id=2283.
- Çetişli, İ. (2009). *Metin Tahlillerine Giriş 2 (hikaye, roman, tiyatro)*(2.bs.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çelebi, İ. ve Aydın, M. (1996). Fal. Diyanet vakfi islam ansiklopedisi (c.12, ss. 134-138). İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Demirayak, K. (2009). *Arap Edebiyat Tarihi-II*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Egri, L. (2012). *Piyas Yazma Sanatı* (S. Taşer Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- el-Ğazzî, A. (1991). *el-Ceddü'l-Hasîs Fi BeyâniMâ Leyse bi Hadis*. Riyad: Dâru'r-Râye.
- Harman, Ö. (1998). Harun. Diyanet vakfi islâm ansiklopedisi (c.16, ss. 254-256). İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Haylamaz, R. (2011). *Tevhidin Yurdu Kur’ân-ı Kerim Atlası*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Hazer, D.(2004). *Abdüselam el-‘Uceylî’nin Edebi Kişiliği ve Hikâyeciliği*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- el-Hatîb, H. (2006). *Rahîl ricâl fî racul*. Erişim tarihi. 27Ağustos 2013 www.syrianstory.com/a-ojayli.htm.
- Kaplan, M. (1986). *Hikâyeye Tahlilleri*. Ankara: Dergah Yayınları.
- Kayhan, M. (2016). *Dil, Tefsir ve Meal Bağlamında Kurân’da İdran Üslûbu*, Ankara: İlâhiyât.

- Kula, M. (2011). Modern Suriye Hikâyesi. *Doğu Araştırmaları Dergisi*. 7, 1-15,
- Mutçalı, S. (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınları.
- el-'Utaybî, S. (2007). Mevsû'atu'l-Udebâi'l-'Arabi. Erişim tarihi: 22 Ekim 2013.
<http://azaheer.org/vb/showthread.php?23511>
- Tekin, M. (2012). *Roman Sanatı*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- 'Ubeydullâh, M. (2000). *el-Fennu'r-Rivâyeti'l-Kasira "en-Nüflâ" fî Tecribeti 'Abdis-Selam el-'Uceyli*. Erişim tarihi: 11 Haziran 2013.
http://furat.alwehda.gov.sy/_print_veiw.asp?FileName=83062696120051219155431
- el-'Uceylî, A. (1997). *Nameless on the Road*, London: Riyad el-RayyesBooks Limited.
- Yazıcı, H. (2011-2). Suriye'de Kısa Öykü. *Şarkiyat Mecmuası*. 19, 119-142.